

Znovuzačlenění odsouzených do společnosti po výkonu trestu z pohledu sociálních pracovníků

Bc. Monika Skácelová

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Monika Skácelová**
Osobní číslo: **H21315**
Studijní program: **N0111A190013 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Znovuzačlenění odsouzených do společnosti po výkonu trestu z pohledu sociálních pracovníků**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti vězeňského systému, postpenitenciární péče a sociální práce ve vězeňství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS, 2011. Možnosti a problémy resocializace, účinnost problémů zacházení. Praha: IKSP. ISBN 987-80-7338-115-8.
- BRUNOVÁ, Markéta, 2020. Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice. Praha: Leges, Teoretik. ISBN 978-80-7502-408-4.
- HÁLA, Jaroslav, 2006. Úvod do teorie a praxe vězeňství. Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-86708-30-6.
- HENDL, Jan, 2008. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- KALVODOVÁ, Věra, 2016. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-163-7.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Zuzana Hrnčířiková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **10. ledna 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a).
V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.4.2023

.....
7

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utaje-li někdo za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odepře-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k větší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce se zabývá specifiky znovuzачlenění odsouzených do společnosti po výkonu trestu z pohledu sociálních pracovníků v České republice. V jednotlivých kapitolách práce uvádí informace o základní terminologii, která je s touto problematikou spjata, pojednává o vězeňství a specifických skupinách odsouzených. Velmi důležitá je pro uchopení celé práce kapitola, která pojednává o sociálních pracovnících ve výkonu trestu odnětí svobody a resocializaci odsouzených. Praktická část práce se věnuje tomu, jak realizována sociální práce ve věznicích pohledem sociálních pracovníků. Výzkumnou technikou je rozhovor.

Klíčová slova: výkon trestu odnětí svobody, resocializace, sociální práce, penitenciární a postpenitenciární péče

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the specifics of of the reintegration of convicts into society after serving their sentence from the perspective of social workers in the Czech Republic. In particular chapters the thesis presents information about the basic terminology which is connected with this issue, it deals with the prison system and specific groups of convicts. For the proper understanding of the whole concept the chapter about social workers in prison and reintegration of cinvicts is of crucial importance. The empirical part describes how social work in prisons and the reintegration is realized by the social worker's point of view. The research technique is an interview.

Keywords: execution of a prison sentence, resocialization, social work, penitentiary and post-penitentiary care

Ráda bych poděkovala především vedoucí práce PhDr. Zuzaně Hrnčířikové, Ph.D. za skvělé vedení a rady nejen v průběhu vypracovávání diplomové práce. Ráda bych i poděkovala všem pracovníkům, kteří se zúčastnili výzkumné části této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE	12
1.1 POSTAVENÍ TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	12
1.2 VÝVOJ VĚZENSTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	13
1.2.1 České věznice	14
1.2.2 Vnější a vnitřní diferenciacce věznic	15
2 VLIV VÝKONU TRESTU NA PSYCHIKU JEDINCE	18
2.1 UVĚZNĚNÍ JAKO OBTÍŽNÁ ŽIVOTNÍ SITUACE	18
2.2 PRIZONIZACE.....	18
2.3 SEBEPOŠKOZUJÍCÍ A SEBEVRAŽEDNÉ JEDNÁNÍ.....	19
2.4 KOMUNIKACE A STYK S RODINOU	20
2.5 DROGOVÁ ZÁVISLOST VE VÝKONU TRESTU	20
3 SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VĚZEŇSTVÍ	22
3.1 ROLE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA VE VÝKONU TRESTU	22
3.2 RIZIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VĚZNICÍCH	24
3.2.1 Syndrom vyhoření	25
3.3 PŘÍMÁ PRÁCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA.....	26
3.3.1 Formy sociální práce s vězněnými osobami	26
4 PENITENCIÁRNÍ A POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	28
4.1 RESOCIALIZACE.....	28
4.2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ S ODSOUZENÝMI JEDINCI	30
4.3 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	31
4.4 ORGANIZACE VĚNUJÍCÍ SE PRÁCI S ODSOUZENÝMI	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	36
5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	37
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
5.2 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	37
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	38
5.4 TECHNIKA SBĚRU DAT	39
5.5 DESIGN VÝZKUMU.....	39
5.6 ANALÝZA DAT.....	40
6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	44
6.1 RESPONDENTKA R1	44
6.1.1 Překážky resocializace	45
6.1.2 Aspekty práce s klienty ve VTOS	46
6.1.3 Podpora sociálních pracovníků	47
6.1.4 Podpora klienta před, během, po VTOS	47
6.2 RESPONDENTKA R2.....	48
6.2.1 Překážky resocializace	48
6.2.2 Aspekty práce s klienty ve VTOS	49
6.2.3 Podpora sociálních pracovníků	49
6.2.4 Podpora klienta před, během a po VTOS.....	50

6.3	RESPONDENTKA R3.....	50
6.3.1	překážky resocializace.....	50
6.3.2	Aspekty práce s klienty VTOS.....	51
6.3.3	Podpora sociálních pracovníků	51
6.3.4	Podpora klienta před během po VTOS	52
6.4	RESPONDENT R4	52
6.4.1	Překážky resocializace	52
6.4.2	Aspekty práce s klienty ve VTOS	54
6.4.3	Podpora pracovníků.....	54
6.4.4	Podpora klienta před během a po výstupu z VTOS	54
7	DISKUZE.....	56
	ZÁVĚR.....	59
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	64
	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	65
	SEZNAM TABULEK	66
	SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Diplomová práce s názvem Znovuzačlenění odsouzených do společnosti z pohledu sociálních pracovníků se věnuje resocializačnímu působení ve vězeňském systému České republiky, což zahrnuje penitenciární a postpenitenciární péči a postavení sociálního pracovníka ve výkonu trestu a zároveň i jeho působení na osoby, které jsou po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody. Penitenciární a postpenitenciární péče je pro veřejnost mnohdy neznámým pojmem, ale jedná se o pojem, který vyjadřuje péči o vězněné osoby a o osoby po propuštění z vězeňského prostředí, kterou poskytují sociální pracovníci, kurátoři, speciální pedagogové a další pracovníci v oboru sociální práce. Je podstatné, aby osobám, vykonávajícím trest ve věznicí, byla poskytnuta zvláštní péče v rámci jejich programu zacházení, která jim má pomoci ke zpětnému začlenění se do společnosti. Účelem VTOS je chránit společnost před pachateli trestných činů, a tak jim zabránit v dalším páchání trestné činnosti a vychovat je k tomu, aby vedli řádný život, a tím působili výchovně i na další členy společnosti.

Téma diplomové práce bylo zvoleno za účelem rozšíření povědomosti široké veřejnosti o tom, jak funguje vězeňský systém v České republice a jak probíhá resocializace odsouzených během výkonu trestu i po propuštění a zároveň i z důvodu osobního zaměření na tuto oblast a nepříliš známému pohledu sociálních pracovníků, kteří navazují osobní kontakt s osobami ve výkonu trestu jinak než odborný personál věznic.

V teoretické části diplomové práce, která je rozdělena na čtyři kapitoly, se zaměřujeme na popis vězeňského systému v České republice a na sociální práci ve vězenství. První kapitola je uvedením do teoretického popisu výkonu trestu, na niž navazuje vliv výkonu trestu na jedince jako takového a zaměření na sociální práci ve vězenství. Součástí teoretické části diplomové práce je vymezení pojmu resocializace a postpenitenciární péče, taktéž výčet nejdůležitějších organizací, které se věnují penitenciární a postpenitenciární péči.

Empirická část diplomové práce má za cíl zjistit, jaké osobní zkušenosti mají sociální pracovníci s resocializačním působením v penitenciární a postpenitenciární péči. Abychom dospěli k těmto výsledkům, je zapotřebí zmapovat vězeňské prostředí a i to, jak působí na jedince, což je zahrnuto v teoretické části diplomové práce. Praktická část práce se pomocí rozhovoru věnuje zkušenostem sociálních pracovníků a jejich postřehům z práce s odsouzenými.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VĚZEŇSKÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

Výkon trestu i v dnešní postmoderní společnosti je skutečnost, kdy je člověku odebrán jeden z nejdůležitějších statků, a to svoboda, kterou má každý z nás k dispozici. Podstatě a problémům vězenství není lehké porozumět, pokud nemáme doplňující informace o tom, proč a koho připravujeme o svobodu a s jakými obtížemi se při ukládání trestu setkáváme. V následujících podkapitolách se věnujeme postavení trestu odnětí svobody a zmiňujeme samotný vývoj vězenství.

1.1 Postavení trestu odnětí svobody

Trest odnětí svobody je tím nejpřísnějším trestem po zrušení trestu smrti, který stát může uložit a představuje nejzásadnější zásah do života jedince, který si stát může dovolit. Nepodmíněny trest odnětí svobody není jediným ukládaným trestem a tuto sankci, lze uložit pouze pokud nestačí sankce mírnější. Jedná se o skupinu trestů, které omezují jedince v jejich životech, ale ne natolik, aby byli uvězněni. Spadá sem trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a trest domácího vězení. Pokud má odsouzený vykonat trest obecně prospěšných prací je výrazně omezen v rámci trávení svého volného času, je-li mu uložen peněžitý trest, je uložen skrze počet denních sazeb, které by měly odrážet přebytkový příjem, tedy příjem, který není potřeba k naplnění základních potřeb odsouzeného a je mu tímto odebrána svoboda nakládat se svým výdělkem. Dalším zásahem je pak trest domácího vězení, který se svou podstatou nejvíce blíží trestu odnětí svobody, kdy se odsouzený musí zdržovat pouze ve svém obydlí s výjimkou docházení do práce, návštěvou bohoslužeb a péčí o nezletilé dítě například (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

V zákonu č. 84/1969 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody (dále jen zákon o výkonu trestu odnětí svobody) je uveden účel: „Účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti“ (© zákony pro lidi, 1969).

Za účelem ochrany společnosti, disponuje trestní právo tresty, které by měly reagovat na rizikové faktory v životě pachatelů individuálně. Směřují primárně ke snížení nebezpečí a k tomu, že nebude nadále páchána trestná činnost, a to například zákazem řízení dopravního prostředku nebo podnikání, zákazu pobytu v určité lokalitě, zákazu vstupu apod. Také pachateli mohou být odebrány konkrétní věci, které by mohl do budoucna použít k páchání trestné činnosti. K nápravě pachatele slouží primárně dohled vykonávaný Probační a mediační službou, která odsouzeného sleduje a kontroluje, ale zároveň mu poskytuje vedení a pomoc. Tento dohled může být uložen společně s podmíněně odloženým trestem odnětí svobody, s podmíněným propuštěním či opuštěním od potrestání. Společně

s tímto mohou být uloženy omezení jako zákaz užití návykových látek, návštěvy psychologické poradny apod. Tyto opatření mají vést k nápravě pachatele, i když je k nim donucen, a nikoliv pouze jeho omezení páchat trestnou činnost (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

1.2 Vývoj vězenství v České republice

Vývoj vězenství na našem území bylo určováno vývojem práva trestního a přístupem společnosti k pachatelům trestních činů. Dle Mařádka (2005) můžeme dějiny českého vězenství periodizovat následovně:

- Období krutého zacházení s vězni (994-1774),
- Zákaz mučení (1775-1847),
- Utváření systému (1848-1917),
- Moderní základy (1918-1938),
- Rasová msta (1939-1945),
- Třídní msta (1946-1964),
- Rozvíjení odbornosti (1965-1980),
- Úpadek odbornosti (1981-1989).

V počátcích byl považován trest smrti jako univerzální trest a užívány byly i tzv. boží soudy nebo institut psance. Druh vězení např. církevní, vojenská, hradní nebo panská určovala závažnost spáchaného provinění, ale i příslušnost pachatele ke stavu. V období stavovské monarchie se užívalo i trestů tělesných, odnětí svobody a nucených prací, dále byly ukládány i tresty majetkové, které zahrnovaly pokuty a konfiskace. Vězení jako takové se využívalo do 18. století jako zajišťovací vazba pro zabezpečení pachatele do doby vynesení rozsudku. Od roku 1804 byly delikty rozděleny na přestupky a zločiny. Zločiny se trestaly buďto smrtí nebo žalářem. Pachatelům přestupků byla uložena peněžitá pokuta, ztráta práv, bití nebo vypovězení z jistého místa, města či země. Po roce 1918 byl převzat vězeňský i justiční model z Rakouska Uherka a postupně se správa vězenství zdokonalovala, v rámci výkonu trestu se posazoval progresivní systém, která znamenal postupné zmírňování podmínek výkonu trestu v závislosti na tom, jak by se mohlo dosáhnout nápravy a převýchovy odsouzených. Sice nebyl stále zrušen trest smrti, ovšem byl užíván jen zřídka. Vývoj českého vězenství byl přerušen druhou světovou válkou a v období okupace existovaly různé typy věznic a trest smrti byl uplatňován častěji. Později v 50. letech došlo k inspiraci sovětským vězenstvím a věznice v Česku byly rozděleny do šesti stupňů. Tento řád měl zajistit striktní rozdělení na vězně tzv. státně bezpečnostní a kriminální, ale zároveň pro tuto dobu bylo typické stíhání a

věznění politicky nežádoucích osob. V 60. letech dosahovalo české vězenství velmi nízké úrovně oproti jiným demokratickým státům a větší pozornost se vztahovala na dodržování práv vězňů, vybavení vězeňského prostředí a na výchovné metody. Změny, které se odehrály po roce 1989 se dotkly i vězenství, a to převážně v transformaci v typech věznic, personálním obsazení, a i v legislativě upravující výkon vazby, výkon trestu a zabezpečovací detence. Toto období bylo charakteristické i realizací amnestie prezidenta republiky (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

1.2.1 České věznice

V Česku se můžeme setkat se třemi typy vězeňských zařízení, a to s vazební věznicí, věznicí a ústavy pro výkon zabezpečovací detence, kdy každé zařízení má svůj účel, specifickou terminologii a zákon, který upravuje jejich fungování. V čele těchto zařízení stojí ředitelé, které jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby.

V tabulce níže, jsou znázorněny nástupy odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody v letech 2011 až 2021:

Tabulka 1 Nástupy odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody v letech 2011 až 2021

Způsob nástupu do VTOS/rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Převod z vazby	3 778	3 738	3 131	3 535	2 967	2 775	2 644	2 444	2 650	2 672	2 590
*Nástup do VTOS	10 405	8 869	3 877	5 696	**6 846	7 182	6 872	6 638	6 629	5 433	6 026
Celkem	14 183	12 607	7 008	9 231	**9 813	9 957	9 516	9 082	9 279	8 105	8 616

(©Statistické ročenky vězeňské služby 2011-2021)

Ve vazebních věznicích se realizuje zejména **výkon vazby** ovšem můžou v nich být zřízena i oddělení pro výkon trestu. Drašík (2017) uvádí, že vazba patří k nejstarším institutům trestního řízení a dnes patří mezi opatření s výjimečnou povahou, protože je v podstatě nejzásadnějším zásahem státu do života jedince, o jehož vině dosud nebylo pravomocně rozhodnuto. Vazba je jedním ze zajišťovacích institutů a měla by být uložena pouze tehdy, pokud není jiná možnost, jak zajistit, aby nedošlo k okolnostem, které jsou uvedeny v důvodech vazby. Aby soud mohl vzít obviněného do vazby, musí existovat skutečná hrozba, že k uvedeným důvodům vazby vážně dojde a z toho vyplývá obava, že obviněný uprhe nebo se bude skrývat, zároveň bude působit na nevyslechnuté svědky či jinak mařit vyšetřování. Jak již bylo výše zmíněno, o vazbě dle zákona rozhoduje soud, a to v přípravném řízení na návrh státního zástupce.

Naplňování účelu **výkonu trestu** je hodnoceno pomocí programů zacházení, který se zpracovává na základě metodického listu. Toto hodnocení má mít převážně informativní, srovnávací a motivační

funkci a rovněž zahrnuje postoj odsouzeného k jeho trestné činnosti a úspěšnost v oblasti řešení rizikových faktorů a jeho připravenost na propuštění z výkonu trestu.

Zabezpečovací detence je jedním z ochranných opatření, ale nejedná se o preventivní opatření. Ústavy pro výkon zabezpečovací detence jsou pro osoby, které již spáchaly trestný čin a v České republice se nachází pouze dva. Jedná se o zařízení se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními programy s účelem ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021). Soud může zabezpečovací detenci uložit samostatně a výkon zabezpečovací detence je upraven nařízením generálního ředitele Vězeňské služby ČR. Blatníková a Zeman (2019) uvádějí, že zabezpečovací detence je určena pachatelům, kteří jsou vzhledem ke svému duševnímu stavu vysoce společensky nebezpeční a zároveň nejsou schopni nebo ochotni podstoupit terapii v rámci ochranného léčení, zároveň se odmítají podrobit, dopouštějí se úteků z léčeben, ohrožují životy a zdraví dalších osob a jsou nebezpeční pro společnost. Zabezpečující detence trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti.

V obrázku níže je znázorněna mapa všech věznic v České republice:

Obrázek 1 Mapa věznic v České republice

Zdroj: © verejnazaloba, 2019

1.2.2 Vnější a vnitřní diferenciaci věznic

Jako podpora kvalitního zacházení s odsouzenými slouží jejich diferenciaci a dá se tak předcházet řadě krizových a rizikových situací mezi samotnými odsouzenými. Existuje mnoho kritérií, podle kterých můžeme diferencovat odsouzené a řada z nich se vzájemně prolíná:

- Dle kritérií uvedených v trestně právních normách,
- dle kritérií vztahujících se k osobě odsouzeného,
- vzhledem k možnostem jejich opětovného začlenění do společnosti.

Společným faktorem diferenciací vězňů spočívá v jejich umístění dle potřeby předpokladů pro efektivní práci s odsouzenými, tedy se jedná o shromáždění odsouzených podle toho, co určuje základní způsob práce s nimi. U vnější diferenciací je podstatné zajištění bezpečnosti, kdy jsou odsouzení soudem zařazeni do věznice s ostrahou nebo do věznice se zvýšenou ostrahou. U vnitřní se pak jedná o systematické umísťování odsouzených do skupin, kterým se nadále věnuje odborný personál například v konkrétní části budovy, která se nadále člení na oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

Od okamžiku nabytí účinnosti zákona č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony se u odsouzených osob bude postupovat podle mechanismu na určení stupně zabezpečení, na základě, kterého věznice umísťují odsouzené do některého z oddělení věznice s ostrahou. V ostraze je vytvořen systém tří oddělení diferencovaných podle stupně zabezpečení: oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení (© zákony pro lidi, 2017).

Stupeň zabezpečení je určen na základě vyhodnocení míry vnějších a vnitřních rizik. Vnější riziko vyjadřuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost, zejména s ohledem na trestnou činnost, za kterou mu byl uložen trest, délku trestu a formu zavinění a s přihlédnutím k tomu, zda v minulosti byl ve výkonu trestu. Vnitřní riziko vyjadřuje míru rizika ohrožení bezpečnosti během výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného, v níž se zohledňuje zejména povaha jeho trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestu a hrozba útěku. U odsouzeného se v době pobytu v příjímáckém oddíle vypracovává vstupní lékařské vyšetření a vyhodnotí se míra vnějších a vnitřních rizik. Vyhodnocení vnějších a vnitřních rizik se děje prostřednictvím mechanismu pro umístění, který je součástí Vězeňského informačního systému. Vyhodnocením vnějších rizik dojde k základnímu určení stupně. K tomuto základnímu určení stupně dále hodnotitelé v příjímáckém oddíle vyhodnocují rizikovost odsouzeného z pohledu míry opětovného selhání, stupně a povahy narušení odsouzeného, nevykonaných opatření, hrozby útěku, průběhu předchozích výkonů trestů a dalších trestních řízení za specifickou trestnou činnost. Toto hodnocení je podkladem pro doporučení odborné komise, jejímiž členy jsou 1. zástupce ředitele věznice, vedoucí oddělení výkonu trestu nebo oddělení výkonu vazby a trestu anebo ředitelem věznice pověřený zaměstnanec tohoto oddělení, vedoucí oddělení správního nebo ředitelem věznice pověřený zaměstnanec tohoto oddělení, vedoucí oddělení vězeňské stráže nebo ředitelem věznice pověřený příslušník tohoto oddělení, ředitelem věznice pověřený příslušník oddělení prevence a stížností, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

O umístění do oddělení s příslušným stupněm zabezpečení rozhoduje s konečnou platností ředitel věznice. Odsouzený umístěný do oddělení se středním nebo vysokým stupněm zabezpečení ve věznici s ostrahou může podat návrh na umístění do oddělení s nižším stupněm zabezpečení, o čemž rozhoduje soud. Stupeň zabezpečení, realizované druhy programu zacházení a další jsou základními kritérii, na základě, kterých rozhoduje Generální ředitelství ČR o umístění odsouzeného do konkrétní věznice. V konkrétní věznici nástupního oddílu dochází k souhrnné analýze rizik a potřeb odsouzeného, dochází ke komplexnímu hodnocení nejen tvrdých, statických dat, ale také k vyhodnocení kriminogenních potřeb a pozitivních stránek odsouzeného. Stupeň zabezpečení může být ovlivněn tímto hodnocení, jakož i samotným průběhem výkonem trestu s ohledem na plnění programu zacházení, dodržování vězeňského režimu a blížícího se konce trestu. V průběhu výkonu trestu dochází k nejrůznějším negativním změnám (např. nařízení nového trestu, pokus o útěk, napadení zaměstnance apod.) a pozitivním změnám (plnění programu zacházení, vzorné chování, snižování následku své trestné činnosti aj.). Toto vše a další důvody může být podnětem pro návrh odborné komise řediteli věznice vedoucí ke zvýšení nebo snížení stupně zabezpečení (© vs-cr, 2023).

2 VLIV VÝKONU TRESTU NA PSYCHIKU JEDINCE

Uvěznění je pro jedince náročná životní situace a může pro některé představovat značný šok. Vězeňství by mělo být převážně o uvězněných, tedy je potřeba tyto osoby znát a chápat jaké potřeby mají. V této kapitole jsou zmíněny podstatné aspekty uvěznění, jako je prizonizace, sebepoškozování i užívání návykových látek ve výkonu.

2.1 Uvěznění jako obtížná životní situace

Nedostatek svobody a nenaplnění životních potřeb vedlo kriminology ke zformulování termínu *prison pains*, tedy definování psychických útrap spojených s odnětím svobody. Trest odnětí svobody zpočátku nesl spíše s fyzickými útrapami než těmi psychickými, který zahrnoval různá přikovávání jako omezování v pohybu, což společně s nevyhovujícími zejména hygienickými podmínkami vedlo v některých případech k odloženému trestu smrti. V průběhu 20. století fyzické útrapy ustupují, a tak se začíná cílit na psychické rozpoložení jedinců spojené s výkonem trestu. Odsouzení mohou trpět v pěti oblastech života a to:

- Odnětí svobody – kdy je značný zásah to, že se člověk nemůže pohybovat svobodně, a ještě podstatnějším je omezení kontaktu s rodinou, tedy ztráta emočních vztahů a zároveň se odsouzený musí vyrovnat s neustálým připomínáním toho, jak problematický je a nahlížení sama na sebe může být v tomto směru náročné,
- odnětí služeb a zboží – i když jsou základní potřeby odsouzeného nějakým způsobem naplněny ve výkonu, jejich kvalita je nižší a často se jedná o nezbytnosti,
- odnětí heterosexuálních vztahů – v mužských věznicích jsou odsouzení připraveni o jakýkoliv sexuální vztah s druhým pohlavím a jsou odsouzeni k celibátu, tato situace může vést k pochybnostem sebepojetí,
- odnětí autonomie – výkon trestu je spojen s nejrůznějšími nařízeními a pravidly, přičemž jednotlivé pokyny často nejsou odůvodněny a odsouzení tak mají pocit, že je s nimi zacházeno jako s dětmi,
- odnětí bezpečnosti – jednou z nejnáročnějších skutečností je to, že odsouzený musí žít s dalšími odsouzenými i několik let, a právě přítomnost ostatních kriminálních připravuje odsouzeného o pocit bezpečí (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

2.2 Prizonizace

Mařádek (2005) definuje „*Termín prizonizace je užíván pro souhrnné označení všech negativních jevů, které působí na odsouzené v průběhu výkonu trestu odnětí svobody*“. Prizonizace má dvě složky,

kteří se nazývají instituacionalizace a ideologizace. Instituacionalizace označuje skutečnost, že člověk se adaptuje na vysoce organizovaný způsob života ve vězení, který je spojený se ztrátou samostatnosti a iniciativy, a právě z toho vyplývá změna jeho postojů, vzorců chování, ale i obranných mechanismů. Postupně dochází ke ztrátě aktivity nebo k apatii, k zúžení zájmových aktivit, k úpadku většiny kompetencí. Jedinec, který je dlouhodobě nebo opakovaně trestaný v mnoha složkách degraduje. Odsouzený se může odnaučit samostatně rozhodovat, a i po propuštění z výkonu trestu hrozí závislost na iniciativě jiných lidí nebo na náhodných impulzech. Může ztratit schopnost plánovat a volit realistické alternativy své budoucnosti ve společnosti.

Ideologizace vyjadřuje přijetí pravidel a norem vězeňského prostředí a mnohdy nejde jen o formální přizpůsobení, ale o přijetí jiného hodnotového systému a o ztotožnění s touto minoritní skupinou. To se projevuje označením společného nepřítele nebo obviněním viníka jejich situace. Vymezení hranic mezi identifikační skupinou vězňů a nepřátelským okolím, v tomto případě vězeňským personálem, je velmi snadné, posiluje jej i rozdíl vzhledu zaměstnanců, kdy uniforma personálu má symbolický význam. Ačkoli je výkon trestu zaměřen na resocializaci, mnohdy naopak dochází k výměně informací o možnostech různé trestné činnosti, k rozvoji kriminálních znalostí a dovedností, a někdy i k plánování dalších aktivit tohoto druhu, a to z důvodu trávení spoustu času s dalšími odsouzenými. Adaptace na nové prostředí, ve kterém se jedinec ocitá, se projevuje také přijetím specifického žargonu, který je jedním ze znaků, který potvrzuje to, jak se skupina specifikuje a vymezuje (Vágnerová, 2004).

2.3 Sebeпоškozující a sebevražedné jednání

Sebevražda je definována jako sebezničující čin s fatálním výsledkem neboli čin úmyslného sebe zabití. Sebevražedné jednání je pak útokem proti sobě samému s různým stupněm úmyslu zemřít a zahrnuje i samotné plánování a přemýšlení o tomto skutku. Sebevražedné jednání se může objevovat u řady psychiatrických poruch chování jako symptom, ale zároveň může být reakcí na vážné životní krize, což může být i odsouzení jedince do výkonu trestu odnětí svobody (World Health Organisation, 2016).

Porucha osobnosti je zpravidla spojena se zhoršenou schopností zvládat stresové situace a zátěžové události mohou tak spustit sebevražedné myšlenky nebo přímo vést k pokusu o sebevraždu. Riziko sebevraždy je zvýšené především u dissociální, histriónské, hraniční a narcistické poruchy osobnosti a souběžně s depresí se nadále zvyšuje pravděpodobnost sebevražedného jednání. Ve výkonu trestu se objevují velmi často návykové látky, kdy odsouzení mohou začít užívat drogy z důvodu vlivu prostředí na jejich osobu. Vězňů zasažených návykovými látkami je až 80 % z celkové vězeňské populace. Za nejzávažnější rizika sebevražedného jednání jsou považovány: 1. vězněná osoba je

umístěna samostatně, 2. vězněná osoba již v minulosti vykazovala znaky sebevražedného chování, 3. vězněná osoba užila před nástupem do výkonu drogu a lze očekávat abstinenční příznaky. Rok 2020 byl značně ovlivněn pandemií koronaviru, který měl negativní dopad i na vězenvství a riziko sebevraždy v době pandemie vzrostlo o třetinu. Co se týče typologie sebevražd ve vězeňském prostředí se nejčastěji jedná o účelové suicidální jednání či demonstrativní sebevražda, u kterých cílem není smrt, ale způsob komunikace vězněného a snaha o řešení svízelné situace s prvky upozornění sám na sebe, což je mimo jiné i znakem manipulace, se kterou u odsouzených můžeme setkat velmi často (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

2.4 Komunikace a styk s rodinou

S odsouzením k výkonu trestu odnětí svobody souvisí i omezení některých práv, do kterých spadá i právo na rodinný život. Omezení tohoto základního práva by mělo být co nejméně intenzivní, což vyplývá z rehabilitačního přístupu k trestání pachatelů a odsouzení si díky kontaktu s rodinou zachovávají přirozené sociální vazby na svobodě, což má svůj význam při znovuzачlenění do společnosti po propuštění. Je žádoucí, aby uvěznění byly v přímém kontaktu s mimo vězeňským prostředím. V tomto případě se nejedná pouze o kontakt s blízkou rodinou, ale i s lidmi, kteří mohou přispět k nápravě pachatele. Odsouzený má nárok na informace o vnějším světě, a to například sledování TV, objednávání si na svoje náklady noviny apod. Kontakt s vnějším okolím může pomoci ke snížení napětí a tím minimalizovat rizika konfliktů mezi vězni (Válková, Kuchta, Hulmáková, 2019).

Věznice zároveň nesmí bránit uzavírání manželství v průběhu uvěznění. Uvězněná osoba může přijímat balíčky či korespondenci a také mají k dispozici telefony, které mohou realizovat bez asistence příslušníka. Odsouzení mají nárok na návštěvy každý měsíc, ovšem někteří odsouzení se nacházejí na druhé straně republiky od své rodiny a kvůli finanční náročnosti a časovému tlaku se s rodinou a blízkými vídat nemohou (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

2.5 Drogová závislost ve výkonu trestu

Značnou část populace ve výkonu trestu tvoří právě drogově závislí. Závislostní chování představuje faktor, který významně doplňuje riziko recidivy po propuštění z vězení, a proto je třeba s tímto faktorem během pobytu ve výkonu terapeuticky pracovat i když je poptávka po návykových látkách značná a pašování drog do věznic je běžnou praxí. Pokud se člověk rozhodně ve výkonu trestu začít abstinovat, sleduje zlepšení jeho zdravotního stavu, snižování bezpečnostních rizik související s užíváním a také snížení rizika recidivy. Jelikož je ve výkonu trestu značná část osob závislých na návykových látkách, je i poptávka po nich vysoká, a i když je jim zamezena jedna cesta drog do

věznic, najdou si novou (Miovský, 2003). Někteří uživatelé vnímají právě uvěznění jako životní šanci k abstinenci, jak již bylo zmíněno a chtějí si tak odpočinout od každodenního stresu shánět drogu. Ovšem uvěznění může některé jedince přimět k začátku braní drog případně přechod k jiné návykové látce, která je ve vězení dostupná. Nejčastější cestou, jak se dostanou drogy do věznice jsou návštěvy, samotní vězni, korespondence, přehozy přes zeď a další osoby vstupující do objektu. Ovšem na druhou stranu je zároveň uvěznění bráno jako jedinečná šance, kdy se dá navázat spolupráce a motivace drogově závislých k abstinenci a případné zahájení léčby. V ČR je systém péče o drogově závislé složen z intervencí, které jsou jim poskytovány po dobu výkonu trestu a po nástupu je každé osobě poskytnuta zdravotní prohlídka a případné zahájení detoxifikace, substituční léčba nebo jiná zdravotní péče. Odsouzeným je také poskytnuta možnost účastnit se terapeutických programů a spolupráce s adiktologem (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE VE VĚZEŇSTVÍ

Vlivem společnosti, která je definována jako postmoderní společnost je pro člověka stále složitější ukotvit svou identitu, a to z důvodu relativnosti hodnot, norem či multikulturalismu. Ovšem otázky ohledně své identity si může klást každý jedinec v jakékoliv profesi. Potřeba identity patří do základních psychosociálních potřeb člověka (Kovařík, Pazlarová, 2013). V následujících podkapitolách jsou představeny role sociálního pracovníka ve vězenství a rizika práce, se kterými úzce souvisí syndrom vyhoření.

3.1 Role sociálního pracovníka ve výkonu trestu

Dle Zity (2005) je samotné nabývání identity člověka s profesí míněno jako pozvolné ztotožňování se s důležitými a podstatnými znaky dané profese. *„Lze předpokládat, že člověk se snadněji identifikuje s prací, která je mu blízká, vykonává ji rád a která mu poskytuje uspokojení. Obecně se předpokládá, že identifikace člověka s prací pozitivně ovlivňuje jeho pracovní chování, že má vliv na jeho motivaci k práci a že profesní identita je nejen potřebná ale je také z důvodu kvalitního výkonu práce i velmi nutná.“* (Kociánová, 2010, s.21)

Sociálního pracovníka můžeme charakterizovat podle toho, jakým způsobem nakládá se svými hodnotami:

- Angažovaný – zapojuje své osobní hodnoty ve prospěch klienta,
- radikální – zapojuje své osobní hodnoty s cílem dosáhnout společenské změny,
- byrokratický – odděluje osobní hodnoty, profesní hodnoty a hodnoty zaměstnavatele.

Vedle těchto typů může existovat i profesionální sociální pracovník, který má potřebné vzdělání v sociální práci a řídí se etickým kodexem. V praxi mu jde především o to, aby byly dodrženy práva a zájmy klienta. Usiluje o individuální vztah s klientem a chápe ho jako spolupracovníka. Cílem je, aby klient získal kontrolu nad svým životem, tedy jsou mu nejsou odebírány kompetence, při řešení jeho životní situace. Čím lépe a zodpovědněji dokáže klient zacházet se svým právem, tím méně je potřeba kontroly ze strany pracovníka. Klient by měl dospět k momentu, kdy rozhoduje pouze on sám o řešení své situace a intervence sociálního pracovníka takto dosáhla vrcholu (Nečasová, 2013).

Osobní hodnoty pracovníka nejvíce ovlivňují pohled na klienta, rámec jeho pracovních postupů a hodnocení, zda práce s klientem byla nebo nebyla úspěšná. Zároveň se sociální pracovník může ocitnout v tenzi mezi svými osobními hodnotami a hodnotami klienta, svého zaměstnavatele a vůbec cele profese sociální práce. Proto je v sociální práci důležité, aby pracovník dokázal vlastní, ale i převzaté role a hodnoty reflektovat a uvědomovat si, jak pracovníka ovlivňují. Sociální pracovník

tedy nepotřebuje jen znalosti a dovednosti, proč a jak dělat sociální práci, ale i hodnoty, aby se při výkonu práce mohl rozhodovat správně (Elichová, 2017).

Aby mohl sociální pracovník pomoci člověku ve výkonu trestu, je důležité zprvu získat jeho důvěru. Musí se orientovat ve všech procesech zacházení uvnitř věznice, zároveň i zákonných zájmech a potřebách jedince mimo věznici. Smyslem sociální práce ve vězeňství je příprava přechodu odsouzených do života po propuštění z výkonu trestu a posílení jejich soběstačnosti a schopnosti žít řádným životem. Cílovou skupinou sociálních pracovníků s klienty v konfliktu se zákonem jsou převážně muži a ženy, kteří aktuálně vykonávají trest odnětí svobody, ale zároveň i vazebně stíhaní. Odsouzení jsou během pobytu ve vězení zatíženi svými problémy jak osobními, rodinnými, finančními případně i pracovními, což může přispívat k jejich kriminálnímu jednání. Zároveň jsou odsouzení frustrováni ztrátou svobody a žijí v režimu, který jim nenechává příliš prostoru ve svobodném rozhodování. Úkol sociálního pracovníka v tomto prostředí je náročný, a to převážně z důvodu prostředí klienta, ve kterém mají de-socializační činitele převahu nad těmi resocializačními (© vsqr, 2023).

Sociální práce je ovšem specifická v tom, že v souvislosti s různorodostí potřeb klienta, kultur, náboženství, myšlení apod. se postupně mění pohled na postavení jednotlivých profesních hodnot v sociální práci. Nečasová (2013) tvrdí, že nelze oddělit sociální práci od sociálního prostředí, ve kterém je vykonávána.

Dle sborníku Vězeňské služby České republiky je postup práce sociálního pracovníka zahájena zpracováním vstupního sociálního posouzení odsouzeného, dále spolupráce na vytvoření programu zacházení a spolupráce na výběru odsouzených pro rekvalifikační programy a vzdělávací programy. Pracovník se má účastnit na odborných zařazovacích komisích (a vyhotovení zápisů z těchto komisí). Měl by vytvářet návrhy na extramurální aktivity odsouzených a zajištění jejich realizace i návrhů na přerušení trestu, na dočasné opuštění věznice. Dále se účastnit na jednáních poradních sborů ředitele věznice. Sociální pracovník by měl spolupracovat se státními a neziskovými organizacemi. Dohlížet na sepsání omluvných dopisů obětem a na splácení dluhů. Vytvářet zprávy o odsouzených pro rozhodování soudu. Pomáhat při přípravě na projednání podmíněného propuštění. Realizovat pohovory s blízkými osobami odsouzených a individuální a skupinové pohovory s vězni, kde řeší jejich požadavky a dotazy vězňených osob, které se mohou týkat finančních problémů, vztahů, pojištění, ubytování po výstupu z výkonu trest, důchody nebo vyřízení různých úředních dokumentů apod (© vsqr, 2023).

Sociální práci ve věznicích upravuje zákon č. 169/1999 Sb., Zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen zákon o VTOS), dále o výkonu vazby a zákon o výkonu zabezpečovací detence, dále vyhláška č 345/1999 Sb., současně má na ni dopad i zákon č.

108/2006 Sb. O sociálních službách a další předpisy (dále jen zákon o sociálních službách), které se týkají problematiky sociální práce a sociálních služeb. O sociálních pracovních pojednává o sociálních službách a vzhledem k tématu diplomové práce, která se věnuje vězenství v České republice, se jím zabýváme pouze okrajově.

Cílovou skupinou sociální práce jsou osoby ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody a ve výkonu zabezpečovací detence, nadále jsou poradenské služby pracovníků využívány zaměstnanci věznic a rodinnými příslušníky vězněných osob. Cíle sociální práce ve věznicích lze hledat v zakázce jak klienta, tak i zakázce společnosti a pro výkon práce ve vězenství je podstatné, aby byly obě zakázky ve shodě. Práce s těmito klienty je značně ovlivněna i prostředím, ve kterém probíhá, jelikož může působit tvrdě, přísně a klienti mohou spolupráci jako kontrolovanou. Jedním z hlavních cílů sociální práce ve věznicích je dosažení kompetentnosti u vězněné osoby, což můžeme vnímat jako přijetí odpovědnosti za svůj život, získání dovednosti pro řešení svých problémů, schopnosti komunikovat s úřady, přestat být závislý na sociálních dávkách a přijmout zodpovědnost za dopady vlastní trestné činnosti (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

Kontinuita práce s klientem ve výkonu trestu je velmi obtížná pro personál věznice, jelikož je časově omezená. Pracovníci společnosti ovšem nabízejí spolupráci jak před nástupem do výkonu trestu, během, tak i po výstupu, tedy navázání spolupráce a pokračování v práci je odvíjeno následně na dobrovolnosti klienta. Role sociálního pracovníka v následné péči je značně podstatná, ovšem velmi nízké procento klientů dobrovolně navazuje kontakt i po výstupu z výkonu trestu, jelikož se vrátí do běžného života, a to převážně do toho, na který byly zvyklý před výkonem trestu, nadále nemají potřebu na sobě pracovat. Rozhodnutí klienta o tom, zda bude ve spolupráci pokračovat, může ovlivnit i skupina, ke které se sám přiřazuje a ke které se vrací po výstupu. V tomto případě je důležité budovat zdravý vztah s rodinou a příbuznými během výkonu trestu, či naučit klienta novým návykům, které nesměřují k opakované trestné činnosti.

3.2 Rizika sociální práce ve věznicích

Práce ve věznicích patří mezi profese se zvýšeným rizikem vzniku posttraumatické reakce, a to z důvodu zvýšených nároků na zaměstnance a vyšším rizikem ze strany klientů, se kterými se pracuje. V této pozici převažují negativní účinky stresu nad těmi pozitivními a stres může zvýšit například i nízká společenská prestiž profese, častější kontakt s lidmi, kteří žijí na okraji společnosti, přítomnost nepříjemných intimních situací vězňů, zdravotní riziko v podobě žloutenky, HIV, svrab apod., extrémní situace jako nález mrtvého těla, vyhrožování a jiné nebezpečné situace, autoritativní styl řízení, pocit marnosti při neovlivnitelnosti situace aj. Zároveň i u vězeňských dozorců existuje

prokazatelný vztah mezi délkou služby a užíváním alkoholu, zvýšeným výskytem vředů, infarktů a zvýšeným krevním tlakem, depresí a rozvodovosti (Drápal, Jiříčka, Raszková, 2021).

Práce sociálních pracovníků je v mnoha okolnostech velmi demotivující, a to z důvodu neustálé snahy motivovat klienty, kteří svým způsobem života již nejsou schopni se znova začlenit do společnosti.

3.2.1 Syndrom vyhoření

Každý jedinec snáší stres a stresové situace rozdílně a u tzv. pomáhajících profesí je psychický nátlak velmi náročný. Ovšem běžnou praxí je, že na spousty zaměstnanců jsou kladeny vysoké nároky a neustálé plnění pracovních povinností přesčas mohou být prvním stupněm pro začínající syndrom vyhoření, se kterým mohou souviset i jiné životní situace. Syndrom vyhoření můžeme definovat jako diagnózu, která je charakteristická znaky únavy a vyčerpání. Vyhoření není totéž, co stres a dochází k němu v důsledku chronického stresu, a tedy stresové faktory coby spouštěče hrají zásadní roli při vzniku tzv. burnout syndromu.

Můžeme rozdělit znaky vyčerpání na emoční:

- Sklíčenost,
- bezmoc,
- beznaděj,
- ztráta sebeovládání,
- pocity strachu,
- pocit prázdnoty.

A na fyzické:

- Nedostatek energie, slabost, únava,
- svalové napětí, bolesti zad,
- náchylnost k infekčním onemocněním,
- poruchy spánku,
- zažívací potíže,
- poruchy paměti a soustředění (Stock, 2010).

Během posledních desetiletí se svět práce velmi změnil následkem produktivity a pro některé osoby tato doba může být velmi náročná v plnění svých povinností pracovních tak i osobních a zvládnání

moderní doby, může být značně vyčerpávající a jsou tímto syndromem ohroženi i sociální pracovníci, kteří pracují v rizikovém prostředí.

3.3 Přímá práce sociálního pracovníka

Koncepce vězeňství do roku 2025 označuje sociální práci ve vězeňském systému za jednu z priorit resocializačního procesu, a klade na ni důraz z důvodu upevnění a zesílení emocionálních vazeb osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Zároveň je považována za jedno z nejúčinnějších opatření prevence recidivy a mnohdy je označována za jedinou účinnou činnost resocializačního vlivu na odsouzené v oblasti jejich motivace. Sociální práce s odsouzenými osobami představuje nezastupitelný článek v procesu prizonizace. Práce sociálního pracovníka s vězni je nenahraditelná a disponuje specifickými rysy, jenž jsou v závěru důsledkem působení vězeňského prostředí na osoby ve výkonu trestu. Odsouzený po nástupu do výkonu trestu, vzhledem ke ztrátě svobody, přichází o své zaměstnání, jeho rodina se může odcizit a s tím je spojena ztráta sociálního zázemí, mohou se ho zřeknout přátelé a také dochází ke ztrátě jeho zvyků a dovedností. Přesně tyto následky mohou značně působit na člověka takovým způsobem, že po propuštění na svobodu nebude bez odborné podpory schopen se sám postavit na vlastní nohy. Zejména u prvně odsouzených osob se může projevit šok z náhlé izolace, který je způsobený okamžitou změnou jeho životní situace a je nucen si zvykat na nové prostředí a jeho pravidla. Vlivem pobytu ve vězení se člověk mění z hlediska jeho uvažování, přemýšlení i v jeho chování. Pravděpodobnost úspěšné resocializace propuštěného člověka na svobodu je nepřímo závislá na době, kterou stráví ve výkonu trestu. S rostoucí délkou výkonu trestu klesá jeho šance na bezproblémový přechod zpět do společnosti. S tímto výčtem rizik je práce sociálního pracovníka považována za podstatnou, neboť právě tento specializovaný pracovník se snaží tyto důsledky minimalizovat. V rámci své profese poskytuje sociálně právní poradenství, je garantem sociální práce, to znamená, že je prostředníkem kontaktu mezi vězněm a orgány státní správy a neziskovými organizacemi. Při svých pracovních činnostech dodržuje zásady profesní etiky a v jejich smyslu se podílí na tvorbě koncepce vězeňské práce. Je mu přiřknuto několik nástrojů, které se snaží využívat právě k eliminaci vzniku nepříznivých okolností v průběhu pobytu ve věznici a při jejich aplikaci je vázán směrnicí generálního ředitele Vězeňské služby. Vlivem důsledného plnění jeho úkonů dochází ke zmírnění nežádoucích účinků v průběhu prizonizace odsouzených (© vsqr, 2023).

3.3.1 Formy sociální práce s vězněnými osobami

Obvykle je forma poskytování sociálně-právního poradenství individuální nebo skupinová. Spolupráce sociálního pracovníka s vězněnou osobou je dlouhodobá, což je dáno povahou výkonu trestu odnětí svobody. Sociální pracovník je v kontaktu s odsouzenými během celého průběhu jejich

výkonu trestu odnětí svobody, tedy od jeho nástupu do výkonu trestu, v průběhu výkonu trestu, až po jeho propuštění na svobodu. Nejčastější formou pomoci odsouzeným i obviněným je rozhovor. Pomocí rozhovoru dokáže pracovník rozeznat jaká témata klient chce nebo potřebuje řešit, jaké změny by rád dosáhl apod. Přibližně 2 měsíce před plánovaným propuštěním odsouzeného na svobodu probíhá individuálně s odsouzeným tzv. před výstupové poradenství. Při těchto rozhovorech se odsouzený a sociální pracovník snaží plánovat situace, které mohou nastat po propuštění. Toto poradenství má za cíl usnadnit návrat odsouzeného zpět do běžného života. Hlavním předmětem je zjištění toho, zda se odsouzený má kam vrátit, z jakých finančních prostředků bude žít, povinnost zaevidovat se v případě, že se nevrací do zaměstnání do evidence uchazečů o zaměstnání a požádat o sociální dávky. Největší riziko s sebou nese situace, kdy na odsouzeného na svobodě nikdo nečeká (Dundrová, 2011).

V některých případech se daří vykomunikovat spolupráce se sociálním kurátorem, který je schopen propuštěného odkázat na další služby pomoci například se zajištěním bydlení a kontrolovat například to, aby se klient zaevidoval na Úřadu práce apod. Sociální kurátor zná možnosti sociálních služeb v místě, kde pracuje, je schopen pomoci se zajištěním sociálního bydlení. Případně může zafungovat také Probační a mediační služba, u té však platí, že klient bez soudem uloženého alternativního trestu není její cílovou skupinou. Probační a mediační služba realizuje tzv. alternativní tresty – jedná se například o trest obecně prospěšných prací, dohledu probačního úředníka, podílí se také na podmíněném propuštění, realizuje výkon trestu domácího vězení a někdy figuruje i při uložení tzv. náhradě vazby dohledem probačního úředníka, což přímo vyplývá ze zákona o Probační a mediační službě č. č. 257/2000 Sb., v platném znění. Osobám propuštěným z výkonu trestu je také nabízena spolupráce s neziskovými organizacemi, domy na půli cesty či dalšími organizacemi, které pomáhají osobám, které nemají zajištěno bydlení a zaměstnání, což je pro spoustu z nich primární (© sociální práce, 2020).

4 PENITENCIÁRNÍ A POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Tato kapitola se věnuje penitenciární a postpenitenciární péči, což je zvláštní péče o osoby, které se nachází ve výkonu trestu či vazební věznice a následně i po výstupu z VTOS. Péči o tyto osoby zajišťuje program zacházení a odborní pracovníci. V rámci resocializace s odsouzenými se jedná o programy zacházení s odsouzeným jedincem a hovoříme převážně o aplikaci složek výchovy do penitenciární praxe, které jsou uplatňovány v procesu resocializace a reintegrace osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. V následujících podkapitolách se věnujeme tématu resocializace a programům, které se na ni podílejí.

4.1 Resocializace

Bierdemadová, Petras (2011) definují resocializaci jako protiklad pojmu socializace, a tedy jako složitý proces nápravy a změny neuspokojivé socializace, která v určitých podmínkách může být nazývána jako korektivní nebo penitenciární resocializací. Je používána u jedinců, kteří mají natolik velký problém se socializací, že páchají trestnou činnost.

Pojem resocializace může být vymezen také jako výchovné působení na jedince (příslušníka rizikové sociální skupiny, pachatele trestného činu apod.), které směřuje k jeho opětovnému zařazení do řádného života ve společnosti, zároveň zahrnuje také inkluzi. V souvislosti s tímto se někdy používá pojem převýchova. Stále více se ovšem prosazuje i pojem reedukace, a to z důvodu značné provázanosti výchovy a procesu vzdělávání. Reedukaci chápeme jako snahu pomocí pedagogických metod rozvinout nevyvinuté osobnostní vlastnosti nebo je pozměnit společensky žádoucím směrem (Fisher, Škoda, 2009).

Resocializace jako sociologický koncept, zabývá procesem mentální a emoční převýchovy člověka, aby byl schopen existovat v jiném prostředí než v jaké bych doposud zvyklý. Může být dobrovolná, do které se řadí například svatba, armáda, práce, ale i nedobrovolná neboli nařízená. Podle Vetešky (2015) resocializace přeučuje kulturní a sociální normy a sankcionuje ty jedince, kteří opustili ať už dobrovolně nebo nedobrovolně, tento společenský systém, tak, aby mohli být znovu přijati do většinového systému společnosti. Znamená to přizpůsobování jedince, který ale již dříve prošel procesem socializace, novému chování a normám. V průběhu dochází u člověka k sociálním změnám s cílem přizpůsobit se životu ve společnosti nebo v komunitě. V užším směru jde o proces transformace identity, v němž se lidé učí nové role a odnaučují se některé staré. Resocializace se nejčastěji vyskytuje v situaci, kdy má jedinec přijmout nový status, a to převážně až v dospělosti, proto je někdy resocializace nazývána socializací dospělých. Z dobrovolných či nedobrovolných změn v sociálním statusu může vyházet potřeba učít se nové role. Samotná resocializace tak nemusí

probíhat jen ve výkonu trestu nebo nápravných zařízení, ale také ve škole, rodině či komunitě (Průcha, Veteška, 2014).

Veteška (2015) dále charakterizoval resocializaci v penitenciárním prostředí jako „*složitý proces nápravy a změny neuspokojivé socializace*“.

Již výše zmíněný pojem reedukace představuje proces převýchovy, tedy určitou snahu změnit postoje a chování osob s nežádoucími způsoby chování a zdeformovanými hodnotami nebo postoji. Týká se např. jedinců s delikventním a asociálním chováním nebo osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Převýchovu také můžeme chápat jako synonymum nápravné výchovy (Lukáč, 2015).

Podle Fishera a Škody (2014) závisí průběh v případě delikventních osob na řadě různých faktorů:

- Na ochotě měnit hodnotovou orientaci, ochotě k nápravě,
- na míře sofistikovanosti potřebné k ochotě podřizovat se sociálním normám, přijímat nové vzory chování a akceptovat nové autority,
- míře adaptačních schopností osoby na sociální změnu,
- na míře případných přítomných psychopatologických rysů.

Rehabilitace je soubor opatření, kterou se zaměřují na aktivizaci, motivaci a rozvoj schopností jedince vedoucích k překonání překážek, které mu neumožňují nebo stěžují zapojení do společnosti nebo do některých činností nezbytných pro existenci samotnou. Nově v oblasti pomáhajících profesí se uplatňuje rehabilitace sociální a pracovní.

Sociální rehabilitace, má za cíl přispět k sociálnímu začlenění a je podle zákona o sociálních službách definována jako „*soubor specifických činností směřující k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků*.“ Sociální rehabilitace je poskytována formou terénních a ambulantních služeb nebo pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně – rehabilitačních služeb.

Základní činnosti sociální rehabilitace:

- Nácvik dovedností pro zvládání péče o vlastní osobu a dalších činností, které vedou k sociálnímu začlenění,
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Zákon o sociálních službách definuje tyto oblasti činností, v rámci výkonu trestu pak probíhá realizace, kdy jsou určeny specifické cíle, průběh i metody. Využití právě sociálních inovací v prostředí věznice vede k efektivní resocializaci a týká se zejména jedinců propuštěných z výkonu

trestu odnětí svobody. Postpenitenciární péče se jeví jako zásadní pro úspěšné začlenění jedince do společnosti a případnou eliminaci recidivy (Veteška, Fischer, 2020).

Pracovní rehabilitace je souvislou činností, zaměřenou na získání a udržení vhodného zaměstnání a obvykle zahrnuje i další odborné aktivity. Jedná se převážně o poradenskou činnost, která je zaměřena na volbu povolání, zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Zahrnuje teoretickou i praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, vytváření vhodných podmínek pro zaměstnání (Veteška, Fischer, 2020). Pracovní zařazení je vězňům umožněno ve výkonu trestu, ovšem kapacity jsou většinou značně naplněny, a proto mohou se sociálním pracovníkem spolupracovat například tréninkem pohovoru, sepsání životopisu apod.

Efektivnost každé intervence spočívá především v poradenství a odborné péči, která odpovídá individuálním dispozicím odsouzeného, a to například v individuálním stylu učení, ochotě a motivaci ke změně, inteligenci, dovednostem a schopnostem daného odsouzeného. Má-li být práce s těmito lidmi efektivní, musí se také zaměřit na práci s trestnou činností, a to především na spáchaný čin a na identifikaci dalších rizik jako je finanční zadluženost, dlouhodobá nezaměstnanost, nízký stupeň vzdělání nebo drogové a jiné závislosti a jejich eliminaci (Adrews, Bonta, Wormith, 2011).

Motivace v procesu resocializace je velmi podstatná a v rámci uvěznění může docházet ke změnám, které spočívají v přijetí nevhodných obraných mechanismů. Ty lze charakterizovat jako zvnitřnění s kriminální subkulturou a tato změna může vykazovat znaky morálního úpadku a je tak kontraproduktivní vůči resocializaci a jejím cílům (Veteška, Žukov, Fisher, 2017).

4.2 Programy zacházení s odsouzenými jedinci

V minulosti byl program zacházení pojmenován jako resocializační program, ovšem počátkem roku 2000 se penitenciární odborníci shodli na tom, že koncept resocializace není adekvátní průběhu a ani výsledku v praxi, a proto byl nahrazen. Vycházelo se z faktu, že ne každý vězeň je zcela resocializován po propuštění z výkonu trestu, ovšem stále existuje vztah mezi programy zacházení jejichž výsledkem by měla být resocializace vězněného jedince. Jůzl (2017) ve své knize uvádí pět základních složek, které zajišťují systém současné výchovy:

- Výchova rozumová,
- výchova mravní,
- výchova pracovní,
- výchova estetická,
- výchova tělesná.

Výchova rozumová má za cíl orientovanost jedince v přírodních a společenských vědách, rozvíjet jej v jazycích a komunikačních nástrojích, utvářet jeho názor na svět a zdokonalovat jeho poznávací

procesy. Podle statistik se ve výkonu trestu odnětí svobody nachází převážně osoby nevzdělané, málo vzdělané nebo nedovzdělané a stále tak v praxi platí, že čím vyšší vzdělání, tím menší počet odsouzených, tedy do programu zacházení tato složka náleží právem. Vzdělávací aktivity mohou probíhat formou kurzů, přednášek apod.

Mravní výchova rozvíjí jedince v oblasti mravních jevů, norem a ideálů a jejím cílem je utvářet a dosáhnout mravního přesvědčení a adekvátních forem chování daného morálního kodexu. Utváří se tak jeho morální vědomí, které se stává charakteristickým rysem dané společnosti. Patří sem různé druhy terapií, zejména arteterapie, ergoterapie, ale také tréninky na zvládnání agresivity.

Cílem **pracovní výchovy** je seznámit jedince s vědeckými principy a výrobou, rozvinout tak jeho dovednosti a návyky v zacházení s nejrůznějšími pracovními nástroji a vypěstovat u něj pracovní kulturu. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody odsouzenému přímo ukládá povinnost pracovat, pokud je do práce zařazen. Nezaměstnanost vězňů patří k největším rizikům možného sociálně reintegračního neúspěchu.

Estetická výchova rozvíjí jedince v oblasti umění a krásy a klade si za cíl rozvíjet vnímání, chápání, citové prožívání a hodnocení umění a krásy. Složky estetické výchovy se uskutečňují již ve škole a rodině ovšem nepochybně náleží i do vězeňského prostředí. Jedná se o účast v různých kroužcích jako je modelářský, čtenářský, vyšívání, řezbářský apod., které odsouzenému přináší duševní i fyzické uspokojení a snižují tak prizonizace.

Tělesná výchova rozvíjí a upevňuje zdraví jedince, a to zajištěním dostatečného pohybu, vhodné životosprávy a osvojení si návyků osobní hygieny (Jůzl, 2017).

4.3 Postpenitenciární péče

Postpenitenciární péče je specifická oblast, která se zaměřuje na člověka, který si prošel trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou léčbou (Černíková, 2008).

Postpenitenciární péče se dělí na:

Nucenou – je stanovena zákonem, při propuštění odsouzeného je mu nadále nařízeno určité omezení například probace, ambulantní ochranné léčení aj.

Dobrovolnou – což znamená, že se klient po propuštění z výkonu trestu sám rozhodne preventivně navštěvovat pomocná centra, která poskytují poradenství a pomoc při orientaci na svobodě. Těmto osobám pomáhají charitativní organizace, neziskové organizace apod.

Postpenitenciární péče by měla navazovat na penitenciární péči, která probíhala ve věznici při výkonu trestu odsouzeného. Proto je podstatná spolupráce těchto dvou skupin, jelikož při správné koordinaci a spolupráci je pro osobu po výkonu trestu odnětí svobody mnohem menší riziko šoku ze svobody. To se týká převážně dlouholetých trestů, kdy se vlivem doby spoustu věcí mění a člověk například po dvacetiletém trestu odnětí svobody není schopen se zorientovat ve světě, který je velmi odlišný od toho, který si pamatoval.

Nejčastější poskytované úkony postpenitenciární péče je zprostředkování bydlení, kontakt klienta s rodinou, zaměstnání, řešení dluhové situace, doprovod klienta (asistence) – na úřady, ubytovací zařízení, zdravotní zařízení, zajištění dokladů – většinou se jedná o neplatné doklady, dávky pomoci v hmotné nouzi, zprostředkování kontaktů (Španková, 2013).

4.4 Organizace věnující se práci s odsouzenými

Spolupráce s externími pracovníky ve věznicích je dalším krokem k pomoci v resocializaci odsouzených a zároveň působí jako jedni z hlavních činitelů v následné péči. V následujících podkapitolách jsou uvedeny organizace, které pracují s odsouzenými v různých oblastech života.

Služby v Olomouci a regionu:

Společnost podané ruce o.p.s.

Historie této společnosti začíná již v roce 1984 a to ze strany Jindřicha Vobořila, který založil tajnou spontánní skupinu, která byla neformální a fungovala na principu svépomoci. Lidé v této skupině měli zažitou svou zkušenost s návykovou látkou. Setkávání těchto členů skupiny se orientovalo kolem jednoho dobu v Brně, ovšem kvůli sledování a výslechů StB (tajnou policií) se musela setkávat na různých místech. Oproti tomu jejím podporovatelem v začátcích byla katolická církev. Založení Nadace Podané ruce se uskutečnilo v roce 1991. Následovalo otevření prvního resocializačního programu pro dlouhodobě závislé na Moravě. O rok později začaly první terénní aktivity, které probíhaly v bytech uživatelů drog a uzavření spolupráce s Psychiatrickou léčebnou Brno-Černovice zajistila výcvik pro personál Společnosti podané ruce o práci v terapeutické komunitě. V této době byla zahájena činnost Kontaktního centra v Olomouci. V následujících letech probíhaly zahájení dalších kroků, jako byla kontaktní práce, centra prevence v Brně, spolupráce s charitou Brno a následné rozrůstání společnosti i do Zlína. Takto pokračovala pomoc při zakládání dalších drogových služeb na Moravě ve spolupráci s dalšími neziskovými organizacemi, městy, okresními úřady, školskými úřady a dalšími institucemi. V roce 2002 byl otevřen program Práce s klientem v konfliktu se zákonem v Olomouci.

Cílem této společnosti je poskytování kvalitních služeb v oblasti prevence a léčby návykového chování, duševního zdraví, programů pro děti a mládež, programů postpenitenciární péče, ochrany veřejného zdraví, programů na podporu a rozvoj etnických skupin atd. Společnost přispívá k podpoře a šíření humanistických myšlenek, k ochraně lidských práv, rozvoji občanské společnosti, vytváření prostoru k respektu a toleranci, k jedinečnosti a právu na sebeurčení. Chce přispívat k prevenci závislostí a zároveň pomáhat lidem v náročných životních situacích jejich života.

Služby společnosti vyhledávají každý rok stovky lidí různých věkových kategorií a společenského postavení.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – poskytuje bezpečné zázemí a nabízí smysluplné trávení volného času, také podporu a odbornou pomoc ve složitých životních situacích, které mohou nastat ať už v rodině, ve škole, s vrstevníky apod. Jedná se o předcházení problémového chování, které by mohlo následně eskalovat k návykovým látkám.

Terénní programy pro děti a mládež – pracovníci monitorují vybrané lokality jako jsou sídliště a parky, a aktivně vyhledávají děti a mladé lidi, kteří by mohli pařit mezi rizikové. Pro některé je tento kontakt s pracovníkem přirozenější než docházení do nízkoprahového centra.

Terénní programy – cílem pracovníků je procházení předem vytipovaných míst, aby potkali uživatele drog. Zejména se jedná o získání důvěry u těchto osob a následná pomoc při návratu do normálního života.

Kontaktní centra – hlavním posláním je nabídnout bezpečný a diskrétní prostor pro uživatele návykových látek. Klienti dochází do „káčka“ pro odbornou podporu, zdravotnické ošetření nebo pro radu ohledně řešení existenčních problémů. Pracovníci pomáhají s výměnou materiálu, motivují ke změně dosavadního životního stylu a mohou klienty doporučit na terapii či léčbu. Probíhá zde pravidelné testování infekčních onemocnění, zejména HIV a hepatitida.

Centrum komplexní péče – jedná se o informační a poradenské centrum, které zajišťuje preventivní programy na školách. Drogově závislým osobám nebo gamblerům poskytuje terapeutickou pomoc. Dále vzdělávají ve finanční gramotnosti a pomáhají s oddlužením, když se lidé v důsledku užívání návykových látek dostanou do složité ekonomické situace.

Práce s klienty v konfliktu se zákonem – pracuje s lidmi, kteří se v důsledku užívání návykových látek dostali do konfliktu se zákonem. Klientům je poskytováno odborné poradenství v oblasti drogové závislosti, dluhů, dále poradenství sociální a právní. Cílem služby je podporovat a motivovat klienty před, během a po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody. V centru je také poskytována pomoc lidem v tíživé životní situaci spojené s nedostatkem finančních prostředků, prostřednictvím prodeje časopisu Nový prostor. Cílem této služby je zastavení sociálního a společenského propadu,

stabilizace osobní situace, pomoc s řešením dluhů, posílení sebevědomí, samostatnosti a nezávislosti, díky čemu se klient může znovuzačlenit do společnosti

Poradenské centrum Na cestě k bydlení – klienti tohoto programu získají znalosti, díky kterým si následně mohou vyhledat a zařídit důstojné bydlení. Pracovníci dokáží poradit v oblasti právní a v otázkách hospodaření s rozpočtem (© podané ruce, 2015).

Laxus z.ú. Centrum poradenských služeb pro obviněné a odsouzené

Nezisková organizace LAXUS nabízí poradenské služby a individuální i skupinovou péči odsouzeným ženám, které před nástupem do výkonu trestu užívaly návykové látky. Cílem je především psychická stabilizace klientek, podpora při změně způsobu života, příprava podmínek pro bezpečný výstup z výkonu trestu, pomoc při zprostředkování návazné služby, zejména v ambulantní formě a podpora v udržení a stabilizaci vztahů s rodinou.

Al Paso Vysočina

AL PASO Vysočina poskytuje pomoc a podporu prostřednictvím terénního sociálního programu lidem pravomocně odsouzeným a propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody. Chce pomáhat při odstraňování bariér, které mohou bránit vracejícím se z výkonu trestu v sociálním začleňování, konkrétně podpůrnou asistenci při jednání na úradech, individuální poradenství, nácvik sociálních dovedností, finanční poradenství – řešení dluhů, pomoc s ubytováním.

Národní centrum pro rodinu

Vede motivační kurz pro odsouzené ženy s následnou pomocí při hledání zaměstnání a ubytování po propuštění z výkonu trestu, který je zaměřen na rozvoj motivace odsouzených žen před propuštěním z VTOS, sociální inkluzi a návrat na trh práce na základě rovných příležitostí a sociálního začleňování.

Mezinárodní vězeňské společenství

Projekt „Příprava žen na propuštění a provázení žen po propuštění z výkonu trestu“ realizuje Mezinárodní vězeňské společenství (MVS) ve věznici. Jeho cílem je zařazení odsouzených žen po propuštění zpět do společnosti, snížení jejich rizik pro recidivu, pomoc pro udržení soudržnosti narušených rodinných vazeb, učení se schopnosti samostatného odpovědného jednání, minimalizace důsledků uvěznění, hledání zaměstnání, ubytování a další konkrétní pomoci v občanském životě propuštěných žen.

Kurz Věžňova cesta

Do kurzu MVS „Věžňova cesta“, který ve věznici koordinuje a vede místní kaplan, se mohou odsouzené ženy zapojit s cílem seznámení se se základními principy křesťanství a křesťanské etiky,

hledání duchovního směru s jiným hodnotovým žebříčkem, samostatné uvažování i komunikace a rovněž posílení pozitivních dovedností ve výkonu trestu i v civilním životě.

RUBIKON Centrum, z.ú.

Nestátní nezisková organizace RUBIKON centrum podporuje odsouzené na cestě zpět na svobodu. Jejím cílem je začlenění osob po výkonu trestu zpět do společnosti. Pomáhá v zajištění ubytování, získání zaměstnání, poskytuje dluhové poradenství.

Bílý kruh bezpečí – spolek pro pomoc obětem a svědkům trestných činů

Organizace Bílý kruh bezpečí své služby nabízí obětem trestných činů a svědkům trestné činnosti. Frekvence spolupráce mezi organizací a věznicí je závislá na konkrétním případě. Nabízená pomoc je vždy individuální s přihlédnutím k osobnosti oběti / svědka i okolnostem trestného činu a probíhá pomocí pohovorů mezi odsouzeným a pracovníkem poradny. Jedná se o přímou individuální spolupráci během výkonu trestu odnětí svobody.

Centrum sociálních služeb Praha

Poskytuje specifické odborné služby v oblasti postpenitenciární péče, alternativních trestů, specifických sociálních služeb v trestním řízení se stabilní pozicí v oblasti restorativní justice.

Resocializační integrační program BETA

Program je určen vězněným osobám, které budou v blízké době propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody.

Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (PMS) spolupracuje především s odsouzenými se závažnou trestnou činností násilného charakteru, které byly odsouzeny k delším trestům. PMS je rovněž tvůrcem programu VIT (Victim Impact Training), který ve věznici rozšířil nabídku aktivit pracujících s trestnou činností odsouzených.

Program VIT (Victim Impact Training), Vnímám i Tebe

Program „Victim Impact Training“ tvoří poměrně novou součást restorativní práce s pachateli trestných činů v České republice. Program v sobě integruje práci s kriminogenními riziky pachatelů a práci s dopady trestného činu na oběť. Cílem je uznání vlastní viny a trestu, převzetí odpovědnosti za své jednání a nalezení vhodné nápravy či kompenzace způsobené újmy (© vsqr, 2023).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V praktické části diplomové práce se zabýváme názory sociálních pracovníků v souvislosti s klienty, kteří se nachází ve výkonu trestu, či mají nějaký konflikt se zákonem. Tato praktická část diplomové práce volně navazuje na teoretické vymezení problematiky vězeňského systému v České republice. Pro tuto práci jsme zvolili s ohledem na výzkumný cíl kvalitativní přístup. Cílem práce bylo získat podrobné a komplexní informace o zkoumané problematice. Švaříček (2014), uvádí, že díky kvalitativnímu přístupu získáme kromě dat z rozhovoru i další data z pozorování, což výrazně ovlivní závěry výzkumu. V rámci zjišťování prožité zkušenosti jsme pro analýzu dat vybrali design interpretativní fenomenologickou analýzu (dále jen IPA). Zatímco ve fenomenologii výzkumník svou zkušenosti „uzávorkuje“, v IPA jsou zkušenosti výzkumníka součástí pro analytickou práci. Řiháček, Čermák a Hytych (2013) tvrdí, že sahá do 90. let minulého století k Jonathanu A. Smithovi, kdy bylo zapotřebí nové kvalitativní metody, která bude pracovat se subjektivní zkušeností. Metoda popisuje zkušenosti respondentů z pohledu jejich vnímání reality a zaměřuje se na význam dané zkušenosti pro ně samotné. Dle Gulové (2013) je právě IPA určena k tomu, aby výzkumník dokázal pochopit význam zkušenosti pro respondenta. Autorka uvádí, že IPA je o dvou osobách, jedné, která má zájem poznat zkušenosti někoho dalšího, a druhé, která dobrovolně tuto zkušenost sdílí. Výzkumník by měl zde zvládnout rozlišit zkušenost respondenta od své vlastní. Dle Řiháčka, Čermáka a Hytycha (2013) je příhodné použít tuto metodu na zjišťování nezvyklých fenoménů u menších skupin.

Cílem práce je zjistit pomocí interview pohled sociálních pracovníků na resocializaci osob po výstupu z výkonu trestu. V práci jsme si stanovili hlavní výzkumnou otázku a dále dílčí výzkumné otázky, na které hledáme odpovědi pomocí kvalitativních metod výzkumu.

5.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém je zaměřen na porozumění zkušeností, vyplývající z realizování práce pracovníka ve výkonu trestu odnětí svobody a jeho pohled na resocializaci odsouzených. Práce se opírá o českou literaturu, kde se tento problém popisuje jen velmi obecně, a taktéž bylo využito i zahraničních zdrojů, které posouvají tuto problematiku.

5.2 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním výzkumným cílem je analyzovat pohled sociálních pracovníků na resocializaci osob po výkonu trestu.

Ze zkoumání této zkušenosti nám vyplývají dílčí cíle.

1. Zjistit pracovní náplň sociálních pracovníků s odsouzenými.

2. Zjistit změny v systému, které by pracovníci ve výkonu trestu ocenili.
3. Zjistit pohled sociálních pracovníků na důsledek výkonu trestu na odsouzené osoby.

Z následujících cílů nám dále vyplývá následující výzkumná otázka. **Jak vnímají sociální pracovníci resocializaci osob po výkonu trestu.**

Na základě této výzkumné otázky jsme stanovili dílčí výzkumné otázky.

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaká je pracovní náplň sociálních pracovníků s odsouzenými?
2. Jaké změny v systému by sociální pracovníci ocenili?
3. Jaký důsledek na odsouzené má výkon trestu dle sociálních pracovníků?

5.3 Výzkumný soubor

Jak uvádí Švaříček a Šedová (2014), cílem kvalitativního výzkumu není reprezentativnost na populaci, ale na konkrétní problém. Výzkumný vzorek se tedy mění s ohledem na další potřebu sbírání dat, ale také s ohledem na výzkumné otázky. Vzhledem k povaze výzkumu jsme zvolili malý výzkumný soubor o počtu 4 osob. IPA využívá menší počet respondentů a jak nadále uvádí Smith, Flowers a Larkin (2009), je ideální počet respondentů 3 až 6. Díky tomu je umožněna detailnější analýza a přesnější porovnání případů. Řiháček, Čermák a Hytych (2013), také upozorňují na fakt, že větší váhu má bohatost posbíraných dat před počtem respondentů.

Pro tuto diplomovou práci jsme zvolili 4 respondenty jejichž výběr byl záměrný, a to s cílem zaměřený na osoby, které se touto problematikou zabývají a pro lepší uchopení tohoto tématu jsem se rozhodla vybrat ještě osobu, která pracuje přímo ve výkonu trestu. U respondentů byl hlavní požadavek minimálně 3 roky praxe v pozici pracovníka pracujícího v přímém kontaktu s osobami před, během nebo po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody. Následně byly domluveny osobní schůzky v místě pracoviště respondentů, s ohledem na jejich časový prostor.

První uchazečkou byla respondentka 1 (R1). R1 momentálně pracuje jako vedoucí centra práce s klienty v konfliktu se zákonem. Komunikace probíhala pohodově a otevřeně v prostorech zaměstnání respondentky. Rozhovor trval asi 60 minut.

Druhou uchazečkou byla respondentka 2 (R2). R2 pracuje jako sociální pracovnice a zároveň jako vedoucí probačního a resocializačního programu. Komunikace byla otevřená a přímá. Rozhovor trval přibližně 50 minut.

Třetí uchazečkou byla respondentka 3 (R3), která pracuje jako sociální pracovníce. R3 má na starosti osoby po výkonu trestu a jejich pracovní uplatnění v rámci prodeje časopisu Nový prostor. Rozhovor proběhl velmi příjemně a trval přibližně 50 minut.

Čtvrtým respondentem byl pracovník ve věznici (R4), jehož aktuální pracovní zařazení je vychovatel/terapeut a má na starosti osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Komunikace byla velmi upřímná a rozhovor trval přibližně 55 minut.

5.4 Technika sběru dat

Jak uvádí Švaříček a Šedřová (2014), metodu sběru dat volíme vždy vzhledem k výzkumné otázce, tedy k tomu, co chceme zjistit. S povahou našeho výzkumu nejlépe koresponduje metoda hloubkového interview, která nám ukáže, jak aktéři určitou situaci prožívají a hodnotí. V rámci hloubkového rozhovoru volíme vždy otevřené otázky, díky nimž nebude účastník rozhovoru nijak omezen ve své výpovědi a jeho výpověď bude mít přirozený charakter. V této práci jsme konkrétně zvolili polostrukturovaný rozhovor o 16 základních otázkách, každý rozhovor měl, avšak zcela individuální podobu a některé otázky byly doplněné během rozhovoru. Sběr dat probíhal během měsíce února a března. Realizaci rozhovorů byla uskutečněna v prostředí zaměstnání respondentů tedy prostory kanceláře sociálních pracovníků a dále prostory věznice. Všechny respondenty jsem znala již z minulosti, a tudíž při rozhovoru vládla přátelská a uvolněná atmosféra. Každý rozhovor trval přibližně 60 minut, kdy v prvních 10 minutách docházelo k seznámení respondenta s výzkumem jeho cíli a jeho podstatou. Výzkumníci souhlasili se zaznamenáváním rozhovorů na médium a použití nahraného materiálu při výzkumu. Poté následoval samotný rozhovor, který byl nahráván na diktafon a tempo samotné si určoval respondent. Konkrétně s pracovníkem věznice byla vedena otevřená konverzace, která na jeho žádost nebyla zaznamenána, jelikož se jednalo o citlivější informace. Při nahrávání na diktafon byli respondenti velmi otevření, a to i v případě, že se jednalo o obtížná témata, která jsou složitější pro diskusi. Následně došlo k doslovnému přepisu rozhovorů a jejich následné vytisknutí.

5.5 Design výzkumu

Kostníková a Čermák (2013) uvádějí, že k fenomenologické povaze IPA je důležité, aby tvorba dat probíhala způsobem, který poskytne bohatý a detailní popis zkušenosti respondenta. Předpokládá se, že rozhovor bude směřovat od toho, co na daném tématu považuje výzkumník za významné až k tomu, co se vynořuje, a právě neočekávané obraty v rozhovoru bývají cenné. Cílem analýzy IPA je formulování témat, která zachycují esenci fenoménu, který je předmětem výzkumu.

5.6 Analýza dat

Analýza dat v IPA probíhá dvěma způsoby. V první řadě začínáme jedním rozhovorem. U obou způsobů analýzy vytváříme nadtémata a podtémata u prvního způsobu používáme témata, které nám již vznikla z prvního rozhovoru, při analýze toho dalšího. Druhý způsob pracuje více s individuální stránkou jedince, a tudíž nebereme ohled na témata, která byla vytvořená z prvního rozhovoru, ale vytváříme témata nová. Dle Kostníkové a Čermáka (2013) můžeme analýzu shrnout do několika základních kroků. Prvním z nich je opakované čtení přepsaného rozhovoru a například Řiháček (2013) doporučuje i opětovný poslech nahraného rozhovoru. A také Gulová (2013) poukazuje na důležitost respondenta během rozhovoru jako jeho tón hlasu a emoční rozpoložení. Dalším krokem je psaní poznámek a komentářů, které píšeme přímo k určitým částem rozhovoru. Důležité je si text několikrát pročíst, třeba i zvlášť po odstavcích, abychom získali hlubší náhled a byli jsme schopni odhalit detaily.

R4

1. Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?

Ve věznici Mírov působím jako vychovatel/terapeut a mám na starost speciálně výchovné aktivity a ty působí individuálně nebo skupinově. Účel je abych se s nimi vídal a plnil s nimi programy. To znamená, že se setkáváme v místnosti, kde to můžeme dělat. na skupině třeba řešíme, co se děje ve světě, jak se k čemu staví a co provedli jak si to uvědomují a pokud neuvědomují, mým úkolem je, jim to vžít, že to není jen tak. Je to uvolňovačka, ale sem tam jim brnknu na citlivou a oni se kolikrát i chlubí tím co udělali, takže je těžké jim vysvětlit, že to nebylo v pořádku. Důležité je, že musí mít ve mně důvěru, a to jak na skupinách, tak na individuálu. Nemůžu například brnkat na násilníka na dětech nebo na někoho kdo znásilnil to je hodně citlivé a ostatní by si tyto lidi potom podali. kolikrát probíráme jen počasí. kolikrát po mě vyjede slovně odsouzený a já nejsem připravený hlavně na cele to nečekám a snažím se to ustát, protože nesmíte prohrát a řešit s ním věci na cele, protože tam jsou svědci. A například školení a podobné doučovací mé věci vám nepomůžou Abyste se na tohle připravili a prostě to nečekáte a 5 let je s tím člověkem klid a najednou vyjede tady to je o tom přijít a vidět jakou má náladu a tady v tomto případě rozebírací terapie dělat nemůžete s takovými klienty to nejde.

práce s klienty
uvědomění sama sebe
vzájemná důvěra
málem induce

a. Spolupracují odsouzení lépe na individuálním nebo skupinovém sezení?

Je to dle nastavení na skupině, jak je rozjezu a na individuálu jak se taky rozpovídají. Na individuálu je to na vztahu mezi náma a mezi 4 očima je to intimnější a odsouzený se víc otvírá. Na skupině čím více se setkáváme tím líp se známe a lépe se to zvládne. Je lepší když je tam stejný počet a ještě záleží jaká je jejich trestná činnost a paragrafy opět se opakují pokud tam jsou paragrafy za znásilnění nebo třeba násilí na dětech, to by se mi tam pobíli.

individuální přístup
násilí

2. Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?

Vydržet do oběda haha, navázat důvěru mezi odsouzeným a mnou.

důvěra

3. K čemu nejčastěji motivujete své klienty?

jo snažím se je motivovat k tomu aby vypadli ze stereotypu a zapoměli na nepříjemné věci aby zkrátka přehodnotili své chování a že když on bude slušný tak i například dozorcí a ostatní personál věznice budou slušní k němu může tak například do 1 diferenční skupiny, o což odsouzeným často jde

zvěna, chování

4. Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní?

více času mi zabírá práce klientská přibližně 65% a administrativní 35%

práce s klienty

5. Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?

to nelze rozlišit, jelikož pokaždé je ten klient jiný a nemusí být v kondici kdy chce se mnou mluvit a kdy ne a já neodhadnu moment, jestli se mu to hodí či nehodí

individuální přístup

Obrázek 2 Ukázka psaní poznámek a komentářů

Zdroj: Vlastní zpracování

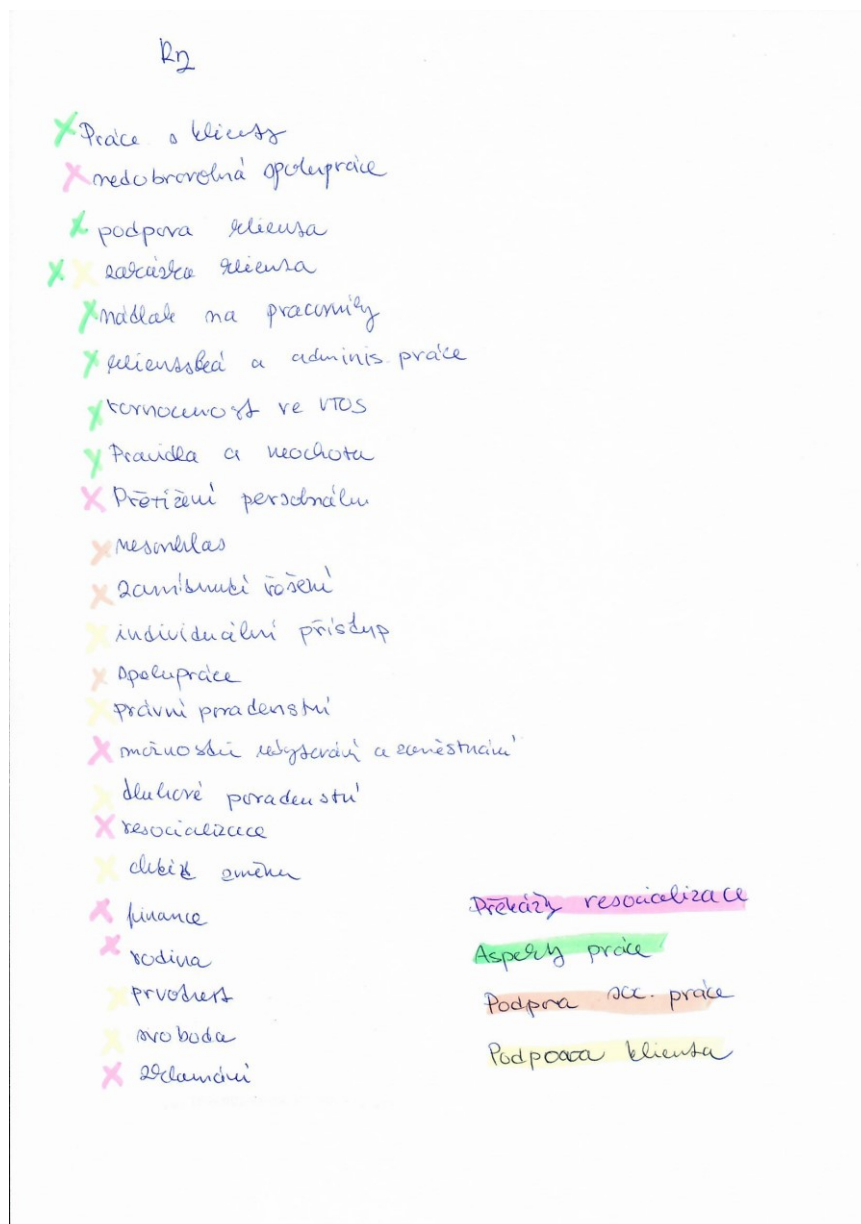
Třetí krok se skládá z vytváření a hledání témat, které vyplývají z našich poznámek nebo komentářů. Zvažujeme význam témat pro respondenta a rozvíjíme jejich strukturu, důležitý je ale i pohled výzkumníka na daný fenomén.

Tabulka 2 Ukázka vynořujících se témat

Prvotní témata
Práce s klienty
Cílová skupina
Potřeby klienta
Vzdělávání pracovníků
Individualita
Chování ve VTOS

Zdroj: Vlastní zpracování

Čtvrtým krokem je hledání spojitostí mezi tématy, kdy dochází ke spojení několika témat do skupin a hledání příčin v původním textu a vytváření nadtémat. V této fázi není nutné použít všechna témata, některá můžeme i vyřadit z důvodu nízké frekvence v textu. V této práci jsme využili barevného označení témat se stejnou podstatou a následně jsme hledali vhodné nadtéma k již vyčleněným tématům. Došlo k opětovnému pročení si témat a k rekonstrukci nadřazených témat.

Obrázek 3 Ukázka formování nadřazených témat

Zdroj: Vlastní zpracování

Pátým krokem je analýza dalších rozhovorů, kdy opět provedeme všechny předchozí čtyři kroky. V tomto momentě si musíme ujasnit, jestli zvolíme přístup, ve kterém budeme hledat společná témata z předchozího rozhovoru, či budeme tvořit témata nová nezávisle na analýze jiného rozhovoru. Vzhledem k velkému množství společných témat jsme zvolili přístup první. Poslední krok zahrnuje hledání vzorců témat mezi všemi rozhovory, kdy dochází k propojení analýz a hledáme souvislosti mezi zkušenostmi respondentů.

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Prezentace výsledků IPA poskytuje náhled na výsledky ze dvou perspektiv, první z nich je perspektiva tématu a druhá je perspektiva zkušenosti jednotlivých respondentů. Podle Kostníkové a Čermáka (2013) by sama interpretace měla ukázat nejen seznam nadřazených témat respondentů, ale také poukázat na jejich význam pro účastníky rozhovoru. Témata, která nám vyšla z analýzy, dále doplňujeme přímými citacemi respondentů a našimi vlastními komentáři pro podložení.

Pro přehlednost výsledků byla vytvořena tabulka s nadřazenými tématy u všech respondentů a dále se věnujeme každému respondentovi individuálně.

Tabulka 3 Nadřazená témata z jednotlivých analýz

Respondentka R1	Respondentka R2	Respondentka R3	Respondent R4
Překážky resocializace	Překážky resocializace	Překážky resocializace	Překážky resocializace
Aspekty práce s klienty ve VTOS	Podmínky práce s klienty ve VTOS	Podmínky práce s klienty ve VTOS	Podmínky práce s klienty ve VTOS
Podpora sociálních pracovníků	Podpora sociálních pracovníků	Podpora sociálních pracovníků	Podpora sociálních pracovníků
Podpora klienta před/během/po VTOS	Podpora klienta před/během/po VTOS	Podpora klienta před/během/po VTOS	Podpora klienta před/během/po VTOS

Zdroj: (Vlastní zpracování)

6.1 Respondentka R1

R1 je vedoucí programu Práce s klienty v konfliktu se zákonem v neziskové organizaci. V tomto programu působí 6 let a má praktické zkušenosti s klienty ve výkonu trestu a momentálně absolvuje terapeutický výcvik, tedy i v kontaktu s klienty působí terapeuticky. Z rozhovoru s R1 nám vyplývají následující témata a podtémata.

Tabulka 4 Hlavní témata a podtémata R1

Hlavní témata	Podtémata
Překážky resocializace	Chování ve VTOS, nedobrovolná spolupráce, odsouzení mají jiný pohled na svět, nálepkování, nedostatek personálu, bezpečnost ve VTOS, omezení práce, druhý život, možnost ubytování, materiální pomoc rodinné zázemí, chtít změnu.
Aspekty práce s klienty ve VTOS	Cílová skupina, práce s klienty, potřeby klienta, individualita, nátlak klientů, nepřímá sociální práce, poruchy osobnosti, pozitivní přístup, sdílení informací.
Podpora sociálních pracovníků	Vzdělávání pracovníků, platové ohodnocení, rovnocennost, právní poradenství.
Podpora klienta	Potřeby klienta, individualita, umění naslouchat, resocializace, alternativní tresty, spolupráce po VTOS.

Zdroj: Vlastní Zpracování

6.1.1 Překážky resocializace

Během rozhovoru s R1 se začaly vytyčovat různé aspekty, které mohou bránit odsouzeným během resocializace ať už před, během nebo po výkonu trestu odnětí svobody. Prvním bodem, na který R1 poukázala bylo chování odsouzených ve výkonu trestu, kdy uvedla, že *„pro přežití a adaptaci se učí určitému způsobu chování mají různé masky.“* Velkou překážku R1 viděla i v tom, že odsouzení musí docházet povinně na schůzky, tedy *„nemají osobní snahu se změnit a spolupráce je mnohdy nařízena ze strany soudu či PMS anebo je jejich motivem splnit program zacházení, ale vnitřně nejsou například připraveni na změnu. To může být například abstinence.“* Dále zmiňovala i to, že odsouzení mají jiný pohled na svět než ostatní lidé, a to například v tom, že *„různou měrou porušují zákony od maření úředních rozhodnutí po násilné trestné činy, pro takové osoby je přece normální znásilnit ženu nebo na konzultace docházet pod vlivem alkoholu.“* Problematika, která je v sociálních službách známá je nedostatek personálu, toto zmiňuje v rozhovoru i R1, kdy tvrdí, že by si věznicové zasloužili mít větší počet příslušníků a odborného personálu, *„potýkají se dlouhodobě s podstavou, což má pak za následek nervozitu a přepracovanost.“* Tato situace má za následek ať už negativní působení na

personál, tak i na klienty, jelikož se jim nemůže dostat péče, jakou by potřebovali. Další věc, kterou v této souvislosti R1 zmiňuje je bezpečnost na čímž na záleží, o jaký „*typ věznice se jedná, jestli ostraha nebo zvýšená ostraha.*“ S čímž právě souvisí i omezení práce pracovníků. velmi podstatná věc je, jak R1 tvrdí, „*ten fenomén druhého života odsouzených, který není v silách věznice ovlivnit, ale samozřejmě pak ovlivňuje samotného jedince, se kterým se má pracovat a také život odsouzených, kdy může být pro někoho tak traumatizující a ovlivňující, že může mít spíš opačný nežli nápravný efekt.*“ Další téma, které R1 zmiňuje „*je možnost ubytování, kterou by klienti po výkonu trestu ocenili, jedná se možná o pomoc ze strany měst v oblasti ubytování lidí po VTOS, nějaké chráněné bydlení či startovací byty. To by klienti ocenili.*“ S bydlením jde v ruku v ruce vyřešení dluhů a práce R1 dále zmiňuje, že je velmi důležité mít i zázemí. Dále zmínila „*že pokud samotní jedinci nebudou chtít tu změnu a začlenit se, tak se okolí může roztrhat a stejně se to nezmění.*“

6.1.2 Aspekty práce s klienty ve VTOS

Další důležité téma jsou aspekty práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody jako zmiňovala R1 cílovou skupinu což jsou „*osoby, které jsou návykovým chováním ohroženy, či se s návykovými látkami potýkají a na jejich osoby blízké, kteří jsou zároveň v konfliktu se zákonem.*“ Tedy R1 hovořila o tom, že primárně se jedná o klienty se závislostním chováním a pracuje s nimi jak individuálně, tak skupinově. Podmínky, ve kterých musí sociální pracovníci kolikrát pracovat jsou náročné, a i to popisuje R1. V našem rozhovoru mluví o klientovi, který mnohdy přicházel rozčilený, že na něj veřejnost hrubá a on se pak dostává do konfliktů anebo třeba přišel ve strachu, že mu hrozí VTOS, mnohdy nebyl schopen přijít na smlouvanou schůzku přišel v jiný čas jiný den ale vždy s větou, že potřebujete teď hned něco řešit a o něčem hovořit. V tomto případě R1 zmiňuje to, jak je důležité umět naslouchat a pochopit co klient potřebuje. Kromě osobního poradenství s klienty R1 upřesňuje, že té nepřímé práce je možná o něco více, jelikož mimo jiné vypracovávají i návrhy na oddlužení a klienti žádají zaslat různé kontakty na adiktologické služby, úřady, instituce, nabídky práce, ubytovací zařízení apod. Zároveň má na starost i rozpočet služby různé smlouvy zodpovídá za BOZP, inventarizaci a obecně chod centra. Další náročnost, kterou R1 popisuje je, že jsou pro ni „*nejnáročnější osoby s poruchou osobností, nebo ty co vykazují nějaké podobné rysy. Nemůžeme zjišťovat zdravotní stav, zároveň ani nediagnosticsujeme. No a těžkost té práce je z logiky věci v tom, že se těžko pracuje s nějakým nadhledem na trestný čin, či lítost vůči poškozeným a tím pádem i možná nějaká neochota a nechut' do změny. S emočně nestabilní poruchami je poté potřeba si hlídat hranice, aby tak nějak ztotožnění s metodou ohrané desky anebo prostě být ok jen s tím, že i naslouchání je pomoc.*“ V rozhovoru nadále poukazuje na to jenže stále neztratila pozitivního ducha a říká si, že „*každá intervence s dobrým úmyslem může být pro jedince prospěšná.*“ Zmiňuje i to, že „*v kontrole klienti skvěle fungují viz takový ten vzorný vězeň pracovně zařazený, s pochvalami v první*

diferenciaci, neužívají, spolupracující a jiné takovým lidem dávkuje podporu postupně a vracíme jim tak kompetence.“

6.1.3 Podpora sociálních pracovníků

V rozhovoru byly nadále zmíněny i možnosti vzdělávání pracovníků R1 v rozhovoru říká že *„ve společnosti máme při nástupu 3 povinné kurzy (motivační rozhovory, prevenci relapsu a krizovou intervencí). Tudiž při práci využívám metody i z těchto kurzů. Zároveň jako sociální pracovník máme povinnost 24 hodin vzdělávání ročně. Využívám tedy i například metodu nenásilné komunikace, aj. Vzhledem k tomu, že jsem frekventantem psychoterapeutického výcviku, dovoluji si při své práci využívat i prvky terapie.“* V této práci je velmi důležité se opřít i o teoretické znalosti. R1 dále také uvádí, že by velmi ocenila, aby je *„ředitelé věznic považovali více jako hodnocené partnery tím nás myslím neziskovky. Na některých našich aktivitách z bezpečnostních důvodů musí být přítomen personál, ale i tato situace se již dost proměnila.“* Přítomnost personálu během konzultací, jak skupinových, tak individuálních může ovlivňovat jednání odsouzeného.

6.1.4 Podpora klienta před, během, po VTOS

Poslední téma, které bylo rozebíráno byla celková podpora klienta, kdy R1 během rozhovoru zmiňuje to, že pokud klient žádnou radu či doprovod nežádá, tak ji neposkytuje, dbá tak na potřeby klienta. Díky tomu, že jako pracovnice dokáže naslouchat, pochopí, že kolikrát *„klient nepotřebuje nastoupit léčbu vyhledat práci a podobně, ale že on je rád, že může sdílet své strasti z PMS, alkoholem, hrozcím výkonem v bezpečném a teplém prostředí, kde ho nikdo neodsuzuje a poslouchá.“* R1 dále v rozhovoru hovoří o tom, že by klientům *„mohlo pomoci lepší platové ohodnocení pracovních zařazených osob s nízkým vzděláním ve vnitřním pracovišti věznice, a to jen v souvislosti s možností oddlužení.“* Je pravda, že pokud by klienti ve výkonu trestu mohli mít vyšší příjmy, bylo by pro ně snazší splácení dluhů. Respondentka v rozhovoru dále uvádí to, že *„je kolikrát lepší poskytnout podporu typu, že nejprve zjistím, jakou pomoc má na tom úřadu klient na mysli, zda chce ode mě informace, nebo doprovod, co na tom doprovodu mám dělat. V uvozovkách učím klienta, aby řídil on mne podle toho, co potřebuje.“* Když jsem se R1 dotazovala na efektivní řešení spolupráce s odsouzenými řekla, že se jí *„líbí myšlenka alternativních trestů ukládání programů, které pracují s agresí jedince a závislostí.“* Důležitou věcí je během práce s klienty v konfliktu se zákonem následná péče. Pro klienty po výkonu trestu je velmi obtížný návrat opět do společnosti, a i R1 v rozhovoru tvrdí, *„že je snahou VTOS motivovat osoby, aby právě přecházeli do následné péče, to, co děláme my, takže je potřeba být z mého úhlu pohledu transparentní a spolupracovat.“*

6.2 Respondentka R2

R2 je sociální pracovnice ve neziskové organizaci a zároveň je vedoucí probačního a resocializačního programu. R2 pracuje ve společnosti 5 let a má praktické zkušenosti s klienty ve výkonu trestu a zároveň má na starost probační a resocializační program, což zahrnuje práci s klienty po výstupu z výkonu trestu odnětí svobody

Tabulka 5 Hlavní témata a podtémata R2

Hlavní témata	Podtémata
Překážky resocializace	Nedobrovolná spolupráce, přetížení personálu, možnost ubytování a zaměstnání, finance, rodina, zklamání
Podmínky práce s klienty ve VTOS	Práce s klienty, podpora klienta, zakázka klienta, nátlak na pracovníky, klientská a administrativní práce, rovnocennost ve VTOS
Aspekty sociálních pracovníků	Nesouhlas, zamítnutí řešení, spolupráce
Podpora klienta	Individuální přístup, právní poradenství, dluhové poradenství, chtít změnu

Zdroj: Vlastní zpracování

6.2.1 Překážky resocializace

Další respondentka R2 uvádí jako překážku resocializace nedobrovolnost klientů a zároveň jsou tito klienti pro ni nejnáročnější. Popisuje, že „v rámci probačního programu jich je bohužel většina, je pro mě obtížné je motivovat ke spolupráci, protože tu mají většinou nařízenou soudně a dobrovolně bychom se pravděpodobně nesetkali. Navíc mě to samotnou v mé práci demotivuje, protože mi to někdy přijde jako zbytečně promarněný čas jak můj, tak klientův. Obdobně jako předešlá respondentka se vrací k tomu, že „spousta pracovníků ve vězeňském systému je vyhořelá z klientů, z celého vězeňského systému, a tak dále tudíž nemají za zájem o žádnou inovaci a dělají pouze to co musí.“ R2 uvádí jako podstatnou službu, kterou postrádá a zároveň ví, že je to velká mezera i pro klienty, nabídka startovacích bydlení na přechodnou dobu, aby měli snazší start při začlenění se opět do společnosti, do práce a tak dále. Pro klienty, kteří se vrací z VTOS a nemají zázemí je velmi obtížné sehnat bydlení. R2 uvedla, že pracovala s klientem ve výkonu trestu a po jeho propuštění tvrdí že, „jeho resocializaci bych popsala jako úspěšnou, ale věřím, že velký podíl na tom má on sám. Celou dobu ve VTOS byl pracovně zařazen, takže měl nastavený i nějaký pracovní režim. Společně

jsme začali spolupracovat na hledání práce ještě před výstupem a klientovi se podařilo najít práci i s bydlením. Vzhledem k pracovnímu zařazení měl našetřené nějaké peníze a byl schopen si najít hned první den po výstupu přechodné bydlení, Zároveň respondentka popsala i opačný příklad „resocializace nebyla úspěšná vůbec, klient už ve VTOS nabyl dojmu, že se nemusí nijak snažit a my jako organizace mu po výstupu zařídíme základní věci jako ubytování a zaměstnání. Po výstupu se různě potloukal ve společnosti a místo pravidelného kontaktu s námi přišel vždy, až když měl nějaký problém. Ten se nakonec po několika měsících stejně vrátil do VTOS. Zde můžeme vidět, že je pro klienty důležité i to, zda oni sami změnu chtějí, jaké k tomu mají prostředky a podporu.

6.2.2 Aspekty práce s klienty ve VTOS

R2 v rozhovoru zmiňuje, že s klienty pracuje buď individuální nebo skupinovou formou. *„Své klienty se nejčastěji snažím motivovat k tomu, aby se nevzdávaly ani když se ocitli ve složité životní situaci. Snažím se jim ukázat, že mají na výběr, a že mají okolo sebe lidi, kteří jsou jim ochotni pomoci. Snažím se klienta uklidnit a různě motivovat k tomu, aby to nevzdával, aby si uvědomil, že každý problém chce svůj čas a dávám příklady jiných klientů, kterým se to podařilo.“* Podmínky, ve kterých R2 pracuje jsou náročné převážně v očekávání, tvrdí že *„se ode mě očekává od klientů i od vedení perfektní znalost mnoha oblastí: dluhová sociální adiktologická a také to, že klienti ode mě očekávají, že budu znát odpovědi na všechny jejich otázky a mít řešení na všechny jejich problémy. Tato očekávání na mě vyvíjí tlak a také ve mně vyvolávají otázky, zda svou práci vůbec dělám dobře, zda jsem kompetentní, zda bych se neměla více vzdělávat a tak dále.“*

6.2.3 Podpora sociálních pracovníků

Respondentka v rozhovoru otevřela téma, že se jako sociální pracovník, který přichází do věznice jako externí pracovník necítí příliš rovnocenně. V tomto případě chybí podpora ze strany věznice. R2 uvádí, že *„jako externí pracovník bych ocenila, kdyby nás personál věznice vnímal více rovně často mívám pocit, že nám personál věznice dává najevo, že do vězeňského systému nepatříme a tolerují nás tam jenom proto, že musíme.“* Dále tvrdí, že vidí značné mezery ve spolupráci s odsouzenými. *„pracovní tým hned napadlo několik efektivních řešení ovšem ze strany věznice byla zamítnuta. Řešení by bylo například sestavit skupiny pouze z klientů, kteří mají opravdový zájem s námi spolupracovat bez ohledu na program zacházení bohužel toto bylo ze strany odborného personálu věznice zamítnuto, trvají na současném systému. To znamená sestavit skupiny ze všech odsouzených, kteří mají spolupráci s námi nařízenou v rámci programu zacházení, toto já ani moje kolegyně nechápeme, ale bohužel s tím nemůžeme nic dělat.“*

6.2.4 Podpora klienta před, během a po VTOS

V tomto tématu se nám protínají dvě podtémata, což je podpora klienta a vyjádření R2 o tom, jak se nejčastěji snaží motivovat své klienty. Bylo již zmíněno výše. Jako doplnění respondentka tvrdí, že se snaží klienty motivovat „*k tomu, aby se nevzdávali ani když se ocitli ve složité životní situaci. Snažím se jim ukázat, že mají na výběr, a že mají okolo sebe lidi, kteří jsou jim ochotni pomoci.*“ V rozhovoru zmínila, že s klienty nejčastěji používá metodu rozhovoru, kdy se o nich snaží zjistit co nejvíce informací. „*Dále při práci s klienty využívám aktivní naslouchání, motivační rozhovory, reflexe a tak dále.*“

6.3 Respondentka R3

R3 je sociální pracovnící v neziskové organizaci a má na starost projekt Nový prostor, který zajišťuje klientům této služby možnost se sociálně rehabilitovat na trhu práce, učí je pracovním návykům a komunikačním dovednostem, snaží se předcházet sociálnímu vyloučení klientů. Cílem je osamostatnit klienta a navracet mu kompetence v oblasti finanční gramotnosti, pracovních povinností a udržet klienta v režimu sebezpečí. R3 působí v organizaci třetím rokem. nemá přímou zkušenost s klienty ve výkonu trestu ovšem téměř denně se setkává s klientelou po výstupu z VTOS. Z rozhovoru s R3 vyplývají tato témata a podtémata.

Tabulka 6 Hlavní témata a podtémata R3

Hlavní témata	Podtémata
Překážky resocializace	Práce finance bezdomovectví, dostupné bydlení, závislost na sociálních službách, nedobrovolná spolupráce, závislost, přetížení personálu, časový limit, nedostupnost služeb, nálepkování.
Aspekty práce s klienty ve VTOS	Práce s klienty, NP, podpora klienta, zakázka
Podpora sociálních pracovníků	Přetíženost personálu, nedostupnost služeb
Podpora klienta před během po VTOS	Práce s klienty, dostupné bydlení, samostatnost, rodina, svoboda

Zdroj: Vlastní zpracování

6.3.1 Překážky resocializace

Další respondentka R3 se v rozhovoru opět vyjadřuje o sociální nouzi osob, které se vrací z výkonu trestu. *„Zpravidla i lidé přicházející z výkonu trestu, kteří po příchodu z vězení nemají svoje jistoty, kam by se vrátili. Tím myslím hlavně bydlení a práci, díky prodeji časopisu NP získávají finanční prostředky, ze kterých pak mohou šetřit peníze na svoje zajišťování potřeb. Respondentka poukazuje na to, že situace osob po výstupu může být tíživá, ovšem ne neřešitelná. Vysvětluje, jak pomáhá prodej časopisu nový prostor osobám ve špatné finanční situaci. R3 se cítí bezradně protože „klientovi nemám co více nabídnout, protože další možnosti řešení jeho situace blokuje systémové nastavení a nedostatečné opatření státní sociální politiky v ČR. Chybí zde chráněné a dostupné bydlení a také pracovní trh pro lidi, kteří potřebují oporu při výkonu svojí práce. Lidi z výkonu, kteří byli dlouhodobě odsouzeni a vrací se zpět do společnosti potřebují komplexní péči a ta je podle mě nedostačující na možnosti.“* Respondentka se opět vrací k tématu dostupného bydlení a zároveň poukazuje na to, že jsou tyto osoby závislé na sociálních službách, jelikož jsou v ní mnoho let a je těžké je motivovat ke změně. Ovšem respondentka v tomhle případě vidí řešení *„přijímání klientů do sociálních služeb by nemělo být předepisováno na dobu neurčitou, ale právě na dobu určitou, aby to klienta více motivovalo k vytváření řešení, když bude mít záruku pomoci jen v určitém časovém limitu.“* Co se týče resocializace má R3 jasný názor. *„Podle mého názoru vůbec nejde o resocializaci, ale jde jen o výkon trestu za porušení zákona osoba se má znovu socializovat a začlenit do společnosti, navázat sociální kontakty a učit se společné normy správného sociálního fungování, osvojit si společenská pravidla a hodnoty. Nic z toho se ve věznicích naučit nedá.“*

6.3.2 Aspekty práce s klienty VTOS

Jak již bylo výše zmíněno, respondentka pracuje s osobami po výkonu trestu a popisuje, jak její práce s klienty vypadá. *„Cílem je osamostatnit klienta a navracet mu kompetence v oblasti finanční gramotnosti, pracovních povinnostech a udržet klienta v režimu sebepéče co nejvíce to dovolí jeho možnosti. Také je zde klasická poradenská činnost jako je síťování na jiných pomáhajících organizací a služeb, dluhové poradenství, vyhledávání bydlení a pracovních příležitostí. Klienti služby Nový prostor se stávají zároveň prodejci časopisů a jsou tedy pouličními prodejci s mottem „nežebřám ale vydělám si“.* Pomáhám řešit složité životní situace a vedu prodejce k navázání sociálních kontaktů s okolím s cílem posilovat své schopnosti a vrátit se zpět na trh práce.“ Prodej Nového prostoru může finančně zajistit osoby po výstupu z výkonu trestu, než si najdou zaměstnání.

6.3.3 Podpora sociálních pracovníků

Respondentka se během rozhovoru zmínila o zbytečné přetíženosti personálu *„nefunkční mi přijde ten model práce, kdy klient přichází z povinné návštěvy úřadu práce od svojí zprostředkovatelky práce*

a stejně poté chce vyhledávat nabídky zaměstnání ještě se mnou nebo ode mě. Osobně mi přijde toto jako nefunkční, když mám suplovat jiné organizace.“ R3 nadále zmiňuje, které oblasti by jí pomohly v její práci a jaké služby postrádá, a to „primárně od úřadu práce v oblasti vyhledávání práce pro klienty a efektivní zajišťování práce rozšíření sociálních podniků, které zaměstnávají různé cílové skupiny a kde by byla záruka klienta odeslat a zaměstnat. Dostupná terapeutická péče, veřejné sprchy, oděvní banka, více ordinací praktických lékařů pro lidi bez domova.“ respondentka byla v rozhovoru spíše zaměřená na pomoc klientům nežli sobě samotné.

6.3.4 Podpora klienta před během po VTOS

Jak už bylo výše zmíněno značnou pomoc jim může jako sociální pracovnice poskytnout pomocí prodeje časopisu, ovšem v rozhovoru zmiňovala i dostupnost bydlení jako takového pro osoby po výstupu z VTOS. „Myslím, že by to opět bylo dostupné bydlení a prostupný trh práce.“ Dále R3 otevírá téma „je to velmi zásadní a nejcitlivější téma pro klienty někdy tak citlivé, že se o něm nechtějí ani bavit, nebo ho poodkrývat. Řada z nich už rodinu ani nemá. Jako pracovník vnímám, že v této oblasti z pravidla začínají problémy klienta, ale nejsem oprávněna řešit klienta právě do takové hloubky, abych se dostávala k jádru.“

6.4 Respondent R4

Posledním respondentem je pracovník působící ve věznici jako vychovatel/terapeut. V tomto odvětví má více jak desetiletou praxi a pro rozhovor byl zvolen z důvodu doplnění podrobností jako přímý pracovník ve výkonu trestu. V rozhovoru se začaly otvírat velmi zajímavá témata, která byla zaměřena na chod věznice.

Tabulka 7 Hlavní témata a podtémata R4

Hlavní témata	Podtémata
Překážky resocializace	Násilí, rodina, ústavní péče, materiální pomoc, vězeňský život, ubytování, ztráta svobody a soukromí, sex, možnost volby
Aspekty práce s klienty ve VTOS	Důvěra, změna chování, bezpečnost
Podpora sociálních pracovníků	Nečekané situace, spolupráce
Podpora klienta před během po VTOS	Uvědomění sama sebe, jednat s odsouzeným kdykoliv, následná péče, přímá práce/jo osobní kontakt

Zdroj: Vlastní zpracování

6.4.1 Překážky resocializace

Při popisu práce s klienty ve skupině respondent zaměřil na aspekty, které jsou citlivější. „*Je lepší, když je tam stejný počet, a ještě záleží jaká je jejich trestná činnost a paragrafy opět se opakují, pokud tam jsou paragrafy za znásilnění nebo třeba násilí na dětech, to by se mi tam pobili.*“ V rozhovoru popisoval, jak je náročné uchopit daná témata s různými lidmi a jejich povahami trestného činu. Ne se všemi ve skupině se může bavit o všech tématech. Během rozhovoru jsme se často dostali na počátek což je klientova rodina. „*Pokud člověk vyrůstá v normální rodině, tak se většinou do výkonu nedostane a spíše to jsou lidi co jednou uklouzli, ale ti co vyrůstají v násilí a mezi závislými lidmi, tak neznají nic jiného a je pro ně těžké do toho zase nespadnout.*“ Dále jsme se zaměřili na resocializaci a jak ji R4 vidí. „*resocializace v našich podmínkách prostě nestačí a pokud se nespojí se situací venku, tak je to těžké podle mého názoru. Za ty roky praxe, které tady máme existují 3 typy odsouzených první z nich je ten, o kterém víme, že se sem už nevrátí, má spořádanou rodinu a dělá vše pro to, aby se z vězení dostal a už se nevrátil. Pak ten, co se vždycky vrátí, jsou to převážně cikáni, kteří už jsou z domova nastaveni, tak že se neumí chovat a nikdy nepochopí normální život. Na těch můžeme pracovat, jak chceme a nikdy je nedokážeme resocializovat. A ty třetí, s těma, když budu pracovat, tak se sem nemusí vracet. Nejvíce je tu těch, co se vrací.*“ R4 popisoval momenty ze skupiny. „*člověk co je v rodině utlačovaný, tak to pak vrací. Jeden mi u toho začal brečet, když se po probíralo násilí v rodině a potvrdilo se, že se to otočilo a teď jsou oni ti útočníci. Momentálně na skupinách probírám cvičení zuřivec, kdy jsou ukázány záběry z toho, jak otec mlátí matku a dítě je ustrašené doma a pak až to dítě vyroste, tak je on sám ten násilník, a to se promítá ve věznicích samotných. to stejné, když člověk vyrůstá v ústavech, když už tam přijdete, tak zjistíte, že starší mlátí mladší a naučí je brát drogy, to se potom opakuje.*“ V rozhovoru se často tedy naráželo na počátky trestné činnosti již v rodině. „*Rodinné zázemí je nejvíce důležité, pokud odejde otec od rodiny tak není harmonická, ale i tak může být výchova dobrá. Nejhorší jsou ty rodiny, kde se pije a berou drogy. Oproti tomu u rozvedených rodičů to může fungovat, jo a je nejdůležitější, aby v rodině nebyly drogy a násilí. V dnešní době radši ať jdou od sebe. Ale je tu velká klientela z těchto rodin, po propuštění z trestu je funkční rodina nejdůležitější, protože vězňům pomůže a nevrací se tam, kde fetovali a kvůli tomu se vrátili zpátky do výkonu.*“ Následně jsem podala doplňující otázku, jestli je dobře když se výkonem trestu izoluje odsouzený od špatné rodiny. „*Tady dostane druhou rodinu a je to ještě horší, intelekt jde stranou, hodně se řeší peníze a kdo má větší sílu, prostě vězeňský život. Hodně zásadní věcí je tady absence sexu, bez toho jsou nervní, ale pomáhají si(smích), ale chybí jim to tu. Znásilnění tady probíhá celkem často a ano jsou za to i odsouzeni. A homosexuální život, kdo je hodně proti tomu, a před ním se to praktikuje, tak ten musí hodně trpět. Jsou tady lidé z harmonické rodiny a lidé po páté ve výkonu, a ještě tu získá zkušenosti a víme, že ho nenapravíme.*“ Resocializace ve výkonu trestu

musí být velmi náročná, jelikož dochází k zásadním změnám, na které si jedinec zvykne a na svobodě s nimi nedokáže pracovat. „*Výběr jídla je také zásadní, nemůžou si vybrat vůbec nic, každý den musí sníst to co mají. A soukromí, doma máte klid, můžete jít na procházku, můžete jít kamkoliv, můžete se zavřít doma, když nikoho nechcete vidět, ale tady nemůžou. Jste furt mezi stejnýma lidma, stereotypní vězeňský život. Nemůžete si pospat, kdo rád spí. Svoboda je prostě na prvním místě, ale vy si vůbec neuvědomujete, co vše můžete svobodně dělat, ale oni jsou bez ničeho a pořád obklopení lidmi, ale já je neomlouvám zavraždili někoho tak si to zaslouží.*“

6.4.2 Aspekty práce s klienty ve VTOS

Respondent během rozhovoru převážně vyzdvihoval důvěru „*důležité je, že musí mít ve mně důvěru, a to jak na skupinách, tak na individuálu. Nemůžu například brnkat na násilníka na dětech nebo na někoho, kdo znásilnil, to je hodně citlivé a ostatní, by si tyto lidi potom podali. Kolikrát probíráme jen počasí, kolikrát po mně vyjede slovně odsouzený a já nejsem připravený. Hlavně na cele to nečekám a snažím se to ustát, protože nesmíte prohrát a řešit s ním věci na cele, protože tam jsou svědci. Pro respondenta R4 má značný vliv i bezpečnost „z bezpečnostních důvodů nelze, abych s klienty trávil více času a věznice to nepovolí.*“ Uvedl také, že věznice nejsou moc ochotny inovovat práci s odsouzenými, a to právě z důvodů bezpečnosti, jelikož jsou ve zvýšené ostraze, a proto to nejde.

6.4.3 Podpora pracovníků

V návaznosti na předchozí bod R4 uvedl, že se na určité situace nemůžete připravit. „*Například školení a podobné doučovací věci vám nepomůžou, abyste se na tohle připravili, a prostě to nečekáte a 5 let je s tím člověkem klid a najednou vyjede. Tady to je o tom přijít a vidět jakou má náladu a tady v tomto případě rozebírací terapie dělat nemůžete, s takovými lidmi to nejde.*“ Oproti tomu uvedl, že se může obrátit na další vychovatele a celkově na všechny odborný personál. „*a co se týče externí spolupráce, tak se mohu obrátit na neziskové organizace jako jste například vy.*“

6.4.4 Podpora klienta před během a po výstupu z VTOS

Mezi základní pilíře staví respondent uvědomění sama sebe. „*Na skupině řešíme, jak se, k čemu staví a co provedli, jak si to uvědomují a pokud neuvědomují, mým úkolem je jim to vžít, že to není jen tak. Snažím se je motivovat k tomu, aby vypadli ze stereotypu a zapomněli na nepříjemné věci, aby zkrátka přehodnotili své chování, a že když on bude slušný, tak i například dozorci a ostatní personál věznice bude slušný k němu a může tak například do první diferenční skupiny, o což odsouzeným často jde.*“ Z rozhovoru vyplynulo, že odsouzení často jednájí velmi účelově. „*Odsouzení mají největší zájem o materiální zabezpečení, takže například zboží v kantýně, hovory s rodinou a všechno, co je v jejich*

prospěch, třeba já nevím přenést věci mezi odsouzenými, to po mně taky občas chtějí. A dělají všechno, proto aby se měli líp, například aby příbuzní vozili zakázané věci do věznice nebo je posílali v dopisech.“ Následná péče je opravdu velmi důležitá a opět se opakují stejná témata „*spolupráce s návazností zajištění práce a ubytování, pokud nemají rodinu a zpočátku finanční hotovost, tak nějaká půjčka, protože i když jsou zaměstnání hned po výstupu, výplatu dostanou až za měsíc, a to je dlouhá doba, protože oni pro vstup do života potřebují peníze, které samozřejmě nemají. Potřebují si mít kde lehnout, zaplatit například azylák, hygienu, oblečení a tak dále. A to hned nemůžou, protože odchází z výkonu s málo penězi a jak jsem říkal výplatu mají až za měsíc a pokud nemají rodinu, která jim ze startu pomůže je to velmi náročné.*“ Hlavní témata, která se nám v tomto rozhovoru otevřela, směřovala převážně k rodině a zajištění základních potřeb, jako je zaměstnání, bydlení a návrat k funkční rodině.

7 DISKUZE

Výše popsané výsledky rozhovoru ukazují, jaká témata jsou pro respondenty nejdůležitější. V rámci společných témat se dovídáme, které jevy se dotýkají všech účastníků rozhovorů a jak vnímají resocializaci osob. Hlavní témata, která z výzkumné části vyplynula jsou překážky resocializace, aspekty práce s klienty ve výkonu trestu odnětí svobody, podpora sociálních pracovníků, podpora klienta před, během a po výkonu trestu odnětí svobody. Pro odpověď na hlavní výzkumnou otázku jsme nejprve potřebovali znát odpovědi na dílčí otázky. První výzkumná otázka: jaká je pracovní náplň sociálních pracovníků s odsouzenými? Kdy z rozhovoru s respondenty vzešlo, že u všech probíhá stejná metoda práce, a to rozhovor, který probíhá s klienty buďto individuálně nebo skupinově. Respondenti se v rozhovoru často vyjadřovali o tom, jak je práce s těmito klienty náročná a s jakými aspekty se musí potýkat. Jedním z hlavních témat spolupráce s odsouzenými byla nedobrovolná spolupráce, kdy klient má komunikaci s pracovníkem nařízenou, a tak nemusí být efektivní, jelikož ze strany klientů je konzultace spíše účelová, aby splnili to, co se po nich požaduje. Respondenti také zmiňovali přetíženost personálu, z čehož vyplývá, že se nemohou věnovat klientům do takové míry do jaké by byla potřeba a často suplují jiné organizace či subjekty které by tuto stránku práce měly zastat. Respondenti neziskových organizací dále pocítují nerovnost v přístupu věznic k nim samotným, což vytváří nátlak na pracovníky a zároveň vytváří pocity nejistoty a nedostatečného ocenění. Ve spolupráci s klienty, kteří se ocitnou ve výkonu trestu je velmi důležité nastolení důvěry a zvládnutí nečekaných situací, které během práce s nimi mohou nastat a pracovníci je musí ustát tak, aby neměla negativní dopad na budoucí spolupráce. V takových situacích se nabízí téma školení zaměstnanců, které může pozitivně ovlivnit jednání pracovníka v takové situaci. Frekvence práce s odsouzenými je značně ovlivněna prostředím, ve kterém se nacházejí, čímž máme na mysli stupeň zabezpečení věznice, kdy jsou jasně stanovená pravidla, v jakých časových úsecích se s klienty může pracovat. Na výsledky z první dílčí výzkumné otázky navazují odpovědi na druhou dílčí výzkumnou otázku, která zní: jaké změny systému by sociální pracovníci ocenili? Odpovědi respondentů byly převážně zaměřeny na pomoc klientům, ovšem i tak se dají vyvodit jasné závěry, které poukazyvaly na to, že značnou pomoc by ocenili v oblasti bydlení a zaměstnání pro osoby po výkonu trestu odnětí svobody a zároveň také změnu v systému vězeňství, která by umožňovala kvalitnější prostředky k resocializaci těchto osob, a to převážně v dostatečném počtu zaměstnanců, ale i v návazné péči pro klienty po výstupu z výkonu. Tyto skutečnosti popisuje ve své práci i Smoleňák (2021), který uvádí že současné vězeňství je ve stavu, kdy musí řešit mnoho problémů, které výrazně narušují tento proces už ve svém počátku. Podfinancovaný systém, přehlcenost věznic, ale i nedostatek personálu jsou věci, které by se dle jeho názoru by měli řešit a jejich zlepšení by se pozitivně začas promítlo. Výkon trestu má na odsouzené osoby působit tak, aby snižovali nebezpečí

recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, zároveň má chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim tak v dalším páchání trestné činnosti. Pobyt ve věznici má na odsouzené osoby značný vliv, o kterém se zmiňovali respondenti v návaznosti na třetí dílčí výzkumnou otázku, která zněla: jaký důsledek na odsouzené má výkon trestu dle sociálních pracovníků? První ze zásadních informací, ke které jsme dospěli byla, že odsouzení vedou ve výkonu druhý život a kolikrát se během pobytu ve věznici naučí dalším kriminálním věcem a pobyt v tomto zařízení je může značně negativně poznamenat. Odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, jak vnímají sociální pracovníci resocializaci osob po výkonu trestu se ve většině shoduje. Jeden ze základních aspektů resocializace je podpora jak odborného personálu věznice, tak organizací, které poskytují následnou péči, ale podstatně nejdůležitější je rodina, ke které se odsouzený vrací. I když je málo osob, které ve výkonu trestu opravdu na sobě chtějí pracovat a usilují o změnu, je to jeden z hlavních kroků, které tyto osoby musí udělat, aby se k recidivě nevrátili. Z rozhovoru vyplynulo, že pokud klient změnu nechce a individuální či skupinové sezení podstupuje nedobrovolně, je snaha o nápravu zbytečná. Smoleňák (2021) uvádí, že tyto osoby mají největší problém se svou morálkou, mají utvořené a zažité jiné hodnoty a normy, které se neslučují s většinovou společností. I přes kvalitně poskytované služby postpenitenciární péče často dochází k selhávání při zpětném začleňování osob z výkonu trestu do společnosti. Další z faktů, na které autor poukazuje je, že i společnost samotná těmto osobám návrat neulehčuje, a to právě skrze získání zaměstnání či bydlení. Tato témata se otevírají i při rozhovoru s našimi respondenty, kteří často navazují na problematiku hledání zaměstnání pro tyto osoby, ať už v možnostech nebo v dostupných pracovních pozicích, kdy zaměstnavatelé požadují čistý trestní rejstřík. Na tuto skutečnost navazuje i problematika bydlení, která se odráží od finanční situace klientů. Řešení na tuto situaci nachází jak respondenti, tak i Smoleňák (2021) ve své práci, kde poukazuje na to že hlavním viníkem je systém, který je špatně nastaven a domnívá se, že pokud stát výrazně finančně nepřispěje českému vězeňství, nevyřeší výše uvedené problémy a neučiní změny v trestné politice, nebude recidiva v české republice klesat. Podstatná je v procesu resocializace i následná péče, o kterou se převážně snaží pracovníci z různých organizací a tuto problematiku dále otevírá Šašková (2022), která ve své práci tvrdí, že tento krok je správným směrem, který opravdu pomáhá v resocializaci, což je v ČR shodné se zahraničními zkušenostmi. Dokonce je možné vhodně zvoleným programem a aktivitami vzbudit v jednotlivých odsouzených motivaci ke změně, která je tak často diskutována jako hlavní důvod neúčinnosti resocializace. Postpenitenciární péče je v ČR teprve v počátku svého rozvoje, avšak ze zjištěných poznatků se ukazuje, že dobře propracovaný systém postpenitenciární péče má velký vliv na resocializaci osob po ukončení VTOS. Penitenciární péče jako taková je z velké části tvořena nestátními subjekty v podobě neziskových organizací a dále je doplňuje probační a mediační služba ČR a sociální kurátor. Díky rozhovoru se sociálními pracovníci můžeme usoudit, že práce s

osobami po výkonu trestu má pozitivní vliv na jejich jednání a může pomoci usnadnit znovuzачlenění do společnosti osobám po VTOS.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali pohledem sociálních pracovníků na resocializaci odsouzených osob. Naším cílem bylo postihnout problematiku osob, které se nacházejí ve výkonu trestu, a to i s návazností na jejich výstup a návrat do společnosti. V rámci našeho předmětu zájmu jsme se věnovali teoretickým poznatkům o výkonu trestu odnětí svobody v České republice, následné penitenciární a postpenitenciární péči a tématům, která s těmito termíny úzce souvisí. Jak už u teoretické část práce vyplývá, odsouzení osob dosáhlo značného vývoje od jejího počátku, kdy bylo cílem potrestat. V dnešní společnosti se snažíme spíše o nápravu a resocializaci osob, které se dostaly do konfliktu se zákonem. Při popisu problematiky osob bylo vycházeno z dostupných informací k danému tématu.

Primárním cílem práce bylo nalézt odpověď na otázku „Jak vnímají sociální pracovníci resocializaci osob po výkonu trestu?“ Je nutné zmínit, že jsme v praktické části práce použili kvalitativní design výzkumu, a s tím spojené zkoumání jevu do hloubky. Respondenti naší metodologické části diplomové práce byli vybráni dle předem daných kritérií, avšak i tak každý z nich disponoval odlišnými životními zkušenostmi, ovšem i přes to se jejich názory v daných tématech shodovaly. Výsledky výzkumu nemůžeme použít v praxi v jiné než naší vlastní kultuře, jelikož jiné kultury disponují jinými prostředky, hodnotami, a i jiným přístupem k této problematice. V průběhu práce bylo zjištěno, že je koncepce péče o osoby po VTOS vcelku dobře zpracovaná, ovšem praxi se objevují dílčí problémy, se kterými se pracovníci potýkají. Je třeba vyzvednout například povědomí o alternativních trestech, které by mohly odlehčit přeplněným věznicím, což bylo zmíněno i v rozhovoru se sociálním pracovníkem. Důležitost následné péče pro osoby po výkonu trestu je rozsáhlým tématem, jelikož proces resocializace nekončí propuštěním na svobodu, ale úzce souvisí s možností zaměstnání a dostupného bydlení, což je zásadní překážka pro osoby se záznamem v rejstříku trestu. U takových osob je spousta proměnných, které hrají podstatnou roli v celém procesu, a to od samého počátku již v rodinném zázemí. Tato diplomová práce měla poukázat jak na problematiku osob, které se dostanou do výkonu trestu, tak i pohled sociálních pracovníků a zaměstnanců věznice na tuto situaci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011, 98 s. Studie. ISBN 978-80-7338-115-8.

BLATNÍKOVÁ, Šárka a Petr ZEMAN. *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci v ČR: (nedostatky a možná řešení)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-807338-182-0.

BLAŽEK, Petr, Slavomil FISCHER a Jiří ŠKODA. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada, 2019. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-2013-0.

BIEDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS, 2011. *Možnosti a problémy resocializace, účinnost problémů zacházení*. Praha: IKSP. ISBN 987-80-7338-115-8.

BRUNOVÁ, Markéta, 2020. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, Teoretik. ISBN 978-80-7502-408-4.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-138-0.

DRÁPAL, Jakub, Václav JIŘIČKA a Tereza RASZKOVÁ, ed. *České vězeňství*. Praha: Wolters Kluwer, 2021. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7676-066-0.

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.

DUNDROVÁ, M. *Penitenciární sociální práce jako forma prevence recidivy páčání trestné činnosti. Bakalářská práce*. Ostrava: FSS OU, 2011.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 9788024727813.

GULOVÁ, Lenka a Radim ŠÍP, ed. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013, Pedagogika. ISBN 9788024743684.

HÁLA, Jaroslav, 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-86708-30-6.

HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.

ELICHOVÁ, Markéta. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0080-4.

JŮZL, Miloslav. *Penitenciaristia jako věda žalární*. Vydání I. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2017. ISBN 978-80-7452-131-7.

KALVODOVÁ, Věra, 2016. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer. Právní monografie. ISBN 978-80-7552-163-7.

KOCIANOVÁ, Renata. *Personální činnosti a metody personální práce*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2497-3.

KOSTÍKOVÁ a ČERMÁK. Interpretativní fenomenologická analýza. In ŘIHÁČEK, ČERMÁK A HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

KOVAŘÍK, Jiří; PAZLAROVÁ, Hana. Posuzování situace a potřeb ohroženého dítěte. In MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

LYONS, Lewis. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka & Co., 2004. ISBN 80-7352-021-4.

MALÁ, Drahomíra. *Vězeňství po česku*. Tišnov: SURSUM, 2003. ISBN 80-7323-062-3.

MAŘÁDEK, Vladimír. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7368-002-5.

Miovský, M. (2003). Problémy mezioborového přístupu k léčbě závislostí. Kalina, K. a kol. (2003). *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup I. a II*. Praha: Úřad vlády ČR. ISBN: 80-86734-05-6. Str. 14-15. (II. díl)

NAVRÁTILOVÁ, j. 2013. *Vzdělávání v sociální práci*. In MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

OLÁH, Michal. *Sociálna práca v praxi: Najčastejšie problémy praktickej sociálnej práce*. PhDr. Milan Štefanko - IRIS, 2016. ISBN 978-80-89726-58-5.

Příručka k nástupu odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Praha: Alteda, z.ú. pro VOLONTÉ CZECH, 2022. ISBN 978-80-908686-2-5.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

STOCK, Christian. *Syndrom vyhoření a jak jej zvládnout*. Praha: Grada, 2010. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-3553-5.

ŠPANKOVÁ, Jana. *Resocializácia odsúdených*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 9788073804848.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Jana HULMÁKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-732-3.

VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5.

VETEŠKA, Jaroslav. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

WORLD HEALTH ORGANISATION, *Suicide in the World, Global health estimates*. Geneva: World Health Organisation, 2019.

ZITA, J. *Univerzalizace-specializace jako součást profesionální identity povolání sociální pracovník*. In *Možnosti sociální práce na počátku 21. století: Sborník příspěvků z minikonference*. SMUTEK, M. (ed.). Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra sociální práce a sociální politiky, 2005, s. 79- 93. ISBN 80-86771-10-5.

Internetové zdroje

Obecný postup. *Vězeňská služba České republiky* [online]. ©2017 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/obecny-postup>

MÄSIAROVÁ, Lucie. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky. Vscr* [online]. 2021 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>

Podané ruce. (2015). *Tisková zpráva Společnosti Podané ruce o. p. s.* [online]. Dostupné z: <http://www.podaneruce.cz/informace-o-organizaci/aktuality/projekt-terennich-programu-volomouci-pomaha-detem-jiz-skoro-deset-let/> [cit. 4. 4. 2023].

SMITH, Jonathan A., Paul FLOWERS a Michael LARKIN. Interpretative phenomenological analysis: theory, method and research. Los Angeles: Sage, 2009, ISBN 978-1-4129-0833-7. [cit. 2023-03-12].

SMOLEŇÁK, Jakub. \textit{Resocializace osob po výkonu trestu odnětí svobody} [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/7jqd1j/>. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostně právní.

ŠAŠKOVÁ, Vanesa. \textit{Resocializace osob po výkonu trestu odnětí svobody} [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-04-11]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ofn15q/>. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky v Praze, Fakulta bezpečnostně právní.

Zákony pro lidi: Zákon č. 58/2017 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-58>

Zákony pro lidi. Zákon č. 84/1969 Sb.: *Zákon o výkonu trestu odnětí svobody* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1969-84>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. a tak dále

Apod. a podobně

Aj. a jiné

BOZP bezpečnost práce

ČAK Česká advokátní komora

ČR Česká republika

Např. například

NP Nový prostor

OSPOD Sociálně - právní ochrana dětí

PMS Probační a mediační služba

StB Státní bezpečnost

Tzn. To znamená

VTOS Výkon trestu odnětí svobody

3Z Program Zastav se, zamysli se a změň se

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Mapa věznic v České republice	15
Obrázek 2 Ukázka psaní poznámek a komentářů	41
Obrázek 3 Ukázka formování nadřazených témat	43

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Nástupy odsouzených do výkonu trestu odnětí svobody v letech 2011 až 2021	14
Tabulka 2 Ukázka vynořujících se témat	42
Tabulka 3 Nadřazená témata z jednotlivých analýz	44
Tabulka 4 Hlavní témata a podtémata R1	45
Tabulka 5 Hlavní témata a podtémata R2	48
Tabulka 6 Hlavní témata a podtémata R3	50
Tabulka 7 Hlavní témata a podtémata R4	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky do rozhovoru

Příloha P II: Přepis rozhovoru a rozbor R1

Příloha P III: Přepis rozhovoru a rozbor R2

Příloha P IV: Přepis rozhovoru a rozbor R3

Příloha P V: Přepis rozhovoru a rozbor R4

Příloha P VI: Definování témat R1

Příloha P VII: Definování témat R2

Příloha P VIII: Definování témat R3

Příloha P IX: Definování témat R4

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

1. Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?
2. Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?
3. K čemu nejčastěji motivujete své klienty?
4. Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní? Do čeho investujete více Vašeho času?
5. Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?
6. Jakou změnu byste ocenili, jako sociální pracovníci, ve vězeňském systému?
7. Myslíte, že jsou vězňice ochotny inovovat práci s odsouzenými?
8. Vnímáte nějakou stránku práce s odsouzenými, jako naprosto nefunkční?
9. Jakou metodu práce s odsouzenými využíváte nejčastěji a přijde Vám efektivní?
10. S kým jako sociální pracovníci můžete spolupracovat?
11. O co mají odsouzení nejvíce zájem a jak vnímáte proč tomu, tak je?
12. Myslíte si, že je resocializace odsouzených ve výkonu trestu dostačující?
13. Jakou službu by osoby po výkonu trestu nejvíce ocenili? Je vůbec taková?
14. Pracovali jste již s klientem v celém procesu? Před, během a po výkonu trestu? Jak byste popsali resocializaci tohoto klienta? Byla úspěšná?
15. Jak je důležité rodinné zázemí u takových klientů?
16. Co vnímáte jako nejtěžší situaci pro klienta, v procesu odsouzení?

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS ROZHOVORU A ROZBOR R1

1. Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?

Práce s klienty je různorodá. Jsme registrovanou sociální službou, konkrétně odborné sociální poradenství. Cílovou skupinou jsou osoby, které jsou **návykovým chováním ohroženy**, či se s návykovými látkami potýkají a na jejich osoby blízké, kteří jsou zároveň v **konfliktu se zákonem**. Tomu lze rozumět tak, že se tyto osoby nacházejí ve všech fázích trestního řízení či jsou po výkonu trestu odnětí svobody. Zároveň patří naše služba pod adiktologické služby, máme certifikaci z RVKPP. Konkrétně máme certifikaci tedy na Adiktologickou službu ve vězení a následnou péči. **S klienty pracujeme jak individuálně** tak ve výkonu trestu odnětí svobody **skupinově**. Já se snažím pracovat s klienty s ohledem na etický kodex sociálních pracovníků a další předpisy dané Společností Podané ruce o.p.s. Z pohledu odborného sociálního poradenství jde zejména o edukaci, sociálně terapeutickou činnost v podobě nácviků (práce se skupinou), aktivní naslouchání, reflexe, doprovody na úřady. Ke klientům přistupuji s respektem, snažím se být ve všech ohledech neohrožený a vzhledem k cílové skupině se jim snažím navrácet kompetence. To v praxi vypadá tak, že **žádnou radu či doprovod neposkytují, pokud to klient vysloveně nežádá**. Snažím se klienty motivovat k samostatné činnosti s mojí podporou. Druhá strana mínce je adiktologická. Ve Společnosti Podané ruce máme při nástupu **3 povinné kurzy (motivační rozhovory, prevenci relapsu a krizovou intervenci)**. Tudíž při práci využívám metody i z těchto kurzů. Zároveň jako sociální pracovník máme povinnost 24 hodin vzdělání ročně. Využívám tedy i například **metodu nenásilné komunikace**, aj. Vzhledem i k tomu, že jsem frekventantem psychoterapeutického výcviku, dovoluji si při své práci využívat i **prvky terapie**.

a. Spolupracují odsouzení lépe na individuálním nebo skupinovém sezení?

To se nedá říci. Jedná se o dvě rozdílné práce. Každý jsme **jedinečný**, máme různé **zkušenosti, dovednosti, charakterové vlastnosti, vloh** aj. Tím chci říct, že je potřeba si uvědomit, že některým jedincům, klientům může být **řekněme příjemnější individuální spolupráce**, jinému může být zase **prospěšná skupina**. Skupina má svou dynamiku, některým může taktéž vyhovovat ve skupině to, že jsou zde jedinci s podobnou zkušeností, tj. v našem případě uživatelé návykových látek, výrobci a distributoři. Naši adiktologičtí klienti jsou specificti tím, že práce s nimi probíhá v prostředí výkonu trestu odnětí svobody, kdy řekněme **pro „přežití“**, a adaptaci se učí určitému způsobu chování, mají různé „masky“. Může se tedy stát, že se klient na **skupině nechce otevřít**, protože by tak mohl ukázat slabou stránku před někým, kdo jej na odděle šikanuje. Není to však pravidlem, protože by jinak neexistovali Specializované oddíly, kde se pracuje terapeuticky se skupinou. Zároveň mnoho z nich k nám přichází **nedobrovolně** v tom smyslu, že jím je **spolupráce mnohdy nařízena ze strany soudu či PMS**. A nebo je jejich **motivem splnit program zacházení**, ale vnitřně nejsou například připraveni na změnu, tj. například abstinenci. Obecně lze však říci, že jak v individuálním tak skupinovém poradenství záleží na tom, kolik do toho člověk sám za sebe vloží. Obě mohou být prospěšné a záleží na samotném jedinci co preferuje.

2. Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?

Já si myslím, že u mě je to ten **nehodnotící, přijímající a respektující přístup**. A není to jen o tom, že pracujeme s osobami, které **různou měrou porušují zákony od maření úředních rozhodnutí po násilné trestné činy**, s čímž mnohdy člověk nemusí souhlasit. Může se jednat o výroky typu, že je přece **normální znásilnit ženu**, protože ho provokovala krátkou sukni a on je nevinný, protože ona to chtěla a pak si to vymyslela u toho soudu. Má to hlubší přesah, který nemusí být tak zřetelný jako nesouhlasit s vraždou. Jako příklad můžu uvést, nedávno se u nás v prostorech programu začal objevovat klient, který **potřeboval být pod vlivem alkoholu**. Byl již v takovém stádiu, že aby mohl fungovat, tak se ráno musel napít. Tudíž i na konzultace chodil **pod vlivem alkoholu**. Z toho důvodu

působil i emočně nestabilně, mnohdy přicházel rozčilený, že je na něj veřejnost hrubá a on se pak dostává do konfliktů a nebo třeba přišel ve strachu, že mu hrozí VTOS a působil jakoby nátlakově, že teď se mu musíte věnovat. Mnohdy nebyl schopen přijít na smlouvenou schůzku, přišel v jiný čas či den, ale vždy s větou, že potřebuje teď hned něco řešit a o něčem hovořit. Ve výsledku, když bychom se na to dívali čistě úřednický, nebyla stanovena zákazka, cíl, na čem budeme pracovat. Byly tam náznaky, ale pán ve výsledku ve chvíli, když se stanovil krok, že budeme například obvolávat ubytovny, nepřišel. Na tomto jsem chtěla demonstrovat to, že v mnohých svou afektivností mohl vzbuzovat strach, rozčilovat pracovníky svou bezhraničností, aj. Zkrátím to. Prostě jsem si u tohoto pána došla k závěru, že on ve výsledku nepotřebuje volat na PMS, nastoupit léčbu, hledat práci, aj. i když o tom mluví, zároveň proto nic nedělal. Takže závěr můj byl taková, že on je rád, že může sdílet své strasti s PMS, alkoholem, hrozcím výkonem v bezpečném a teplém prostředí, kde ho nikdo neodsuzuje a poslouchá. A přišlo mi, že to mu stačí a neměla jsem s ním sebemenší problém se načemkoliv domluvit. I pokud jsem mu nemohla službu poskytnout hned, díky navázanému vztahu, a bez výčitek, že nedošel na schůzky tak čemu se díví, respektoval vše z mé strany a bez konfliktu. Tak doufám, že jsem trochu na tomto příkladu trochu ukázala ten nehodnotící přístup a všem je složitý. Je jednoduché spadnout do toho, „ježíši zase pan XY, ten je ztracený, jenom o problémech hovoří, nic pro to neudělá, už jsem mu všechno poradila, už nevím co s ním..... Těžší je najít co ten člověk skutečně potřebuje, respektovat jeho tempo a umět si připustit, to, že je v pořádku to, že si o tom jen povídáme bez toho abych mu jako pracovník hned navrhovala řešení a nutila jej jít do akce.

nátlače
klientů

podleby
klientů

štedrě
klientů

umění
nabízet

3. K čemu nejčastěji motivujete své klienty?

K samostatnosti :D (smích). Odmilka.... Nejsem si jista k čemu motivujeme, obecně využívám techniku motivačních rozhovorů v různých situacích, kdy slyším, že klient má nějaký cíl, uvažuje o změně ve svém životě. Ale je to takový nenásilný přístup, může trvat klidně i roky. No a to co je, řekla bych pohádkové, je motivace k náhledu na svou trestnou činnost a změnu životního stylu. Ale říkám, pokud budeme respektovat zákonitost změny a individualitu jedince, tak hovoříme i o letech.

podleby
klientů
individualita

4. Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní?

Ohraničeno to tuším v rámci Olomouckého kraje není. Když jsem pracovala v Jihomoravském kraji tak tam byla dána na úvazek procenta přímé a nepřímé péče. Už si to nepamatuju mohlo to být třeba 70% přímé práce. Olomoucký kraj to tuším tak nemá, ale samozřejmě je v očích donátorů přímá práce pořád zásadnější. Do té spadá kontakt face-to-face, telefonický i písemný kontakt. U nás je té nepřímé práce řekla bych možná o něco více, ale to je dáno tím odborným sociálním poradenstvím. Děláme mimo jiné pro cílovou skupinu i dluhové poradenství, takže tam mnohdy zabere čas třídění materiálů či samotné podání návrhu na oddlužení. Mnohdy v dopisním kontaktu klienti žádají zaslat různé kontakty na adiktologické služby, úřady, instituce, nabídky práce, ubytovací zařízení aj. Zatím je to tedy na pracovníkovi, aby si práci rovnoměrně rozvrhl. Já teda jako vedoucí pracovník mám tu nepřímou práci danou i úvazkem kde činí tuším 0,15 úvazku. Což je neodpovídá realitě, je to mnohem více, protože zodpovídám za BOZP, Inventarizaci, rozpočet služby, různé smlouvy, obecně ten chod centra, aj.

nepřímá soc.
práce

podleby
klientů

a. Do čeho investujete více Vašeho času?

Do klientů. I ty administrativní věci v nepřímé práci od vyhledávání informací, kontaktů, podávání návrhu vnímám pořád tak, že to dělám pro klienty. I úpravu webových stránek, letáků, vyhodnocování dotazníků zpětné vazby. Pořád i v té nepřímé práci vidím tu prospěšnost pro ty klienty. A pak už jen zbývají zápisy do Unidat, což je program, kde vedeme osobní složky klientům a ještě pár tabulek, a to teda je nutné zlo, slouží k závěrečným zprávám pro donátory, ukazuje to výkonnost služby. Ale ve výsledku toto moc času nezabere.

administrativní
práce
pro klienty

5. Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?

Ony existují nějaké typy klientů? :D (smích). Já nevím, na to už jsem částečně odpověděla v předchozím dotazu. Asi by to byly osoby s poruchou osobnosti, nebo ty co vykazují nějaké podobné rysy. Nemůžeme zjišťovat zdravotní stav, zároveň ani nedagnostikujeme, takže pokud mi to člověk vyloženě neřekne, tak ani nemůžu tvrdit, že se tyto osoby u nás vyskytují. Můžeme odhadovat, že se s poruchami osobnosti disociálními setkáváme v rámci Mírova. No a těžkost té práce je z logiky věci v tom, že se těžko pracuje s nějakým náhledem na trestný čin či lítost vůči poškozeným a tím pádem i možná nějaká neochota a nechuf do změny. S emočně nestabilní poruchami je poté potřeba si hlídat hranice a být tak nějak ztotožněný s metodou ohrané desky a nebo prostě být ok jen s tím, že i naslouchání je pomoc.

poruchy osobnosti

uvnitř naslouchat

1. Jakou změnu byste ocenili, jako sociální pracovníci, ve vězeňském systému?

Tak toto je oblast na kterou si vůbec netroufám odpovědět. Hodně se diskutují alternativní tresty. Ve srovnání s jinými zeměmi nejsou moc ze strany soudů ukládány. Nevím, možná mne napadá lepší platové ohodnocení pracovních zařazených osob s nízkým vzděláním ve vnitřním pracovním prostředí věznice. A to jen v souvislosti s možností oddlužení. Věznice podle mne jsou v tomto však nevině, nemají zaprvé dostatek pracovních míst ve vnitřním prostoru a přesto musí pracovní zařazovat a odměňovat dle vyhlášky. Takže nízké mzdy jsou dány i menším počtem hodin v práci. Navýšení té odměny by možná některým snaživým klientům pomohla. Myslím, že by si věznice zasloužily mít větší počet příslušníků a odborného personálu, potýkají se dlouhodobě s podstavou, což má pak za následek nervozitu a přepracovanost. Zaměstnanci tam mají velkou zodpovědnost, takže investovat do personální oblasti by se určitě vyplatilo. Poslední možná co mě napadá je, aby nás ředitelé věznic považovali více jako hodnocené partnery (nás myslím neziskovky). Na některých našich aktivitách z bezpečnostních důvodů musí být přítomen personál, ale i tato situace se již dost proměnila.

platové ohodnocení

nedostatek personálu

bezpečnost ve vězích

2. Myslíte, že jsou věznice ochotny inovovat práci s odsouzenými?

Myslím, že Ano. Samozřejmě některé metody práce odborných zaměstnanců jako je třeba psycholog, či speciální pedagog není tak rychlé jako u organizací na svobodě, ale myslím, že se snaží v rámci možností, s ohledem na vyhlášky, předpisy reagovat na novinky a dění.

omezení práce ve VTOS

a. Proč tomu tak je?

Nejvíce asi záleží na daném řediteli věznice. Také hodně dělá jaký typ věznice to je (ostraha, zvýšená ostraha), další věc je ten počet personálu, finanční možnosti, aj., což jako osoba zvenčí neposoudím. O tom by Vám asi lépe povykládal zaměstnanec věznice. Eště mne napadá ten fenomén druhého života odsouzených, který není v silách věznice jej ovlivnit, ale samozřejmě pak ovlivňuje samotného jedince, s kterým se má pracovat. No ještě jednou je to specifická práce se specifickou klientelou.....

bezpečnost, nedostatek personálu, druhý život

3. Vnímáte nějakou stránku práce s odsouzenými, jako naprosto nefunkční?

Tedy rychle mě nic nenapadá. Asi jsem ještě pořád neztratila pozitivního ducha a říkám si, že každá intervence s dobrým úmyslem může být pro jedince prospěšná. I když ne třeba hned, tak třeba někdy v budoucnu. Pokud bychom se nezaměřovali na samotnou práci s těmi odsouzenými, ale na vliv toho prostředí na jedince, tak bych se přiklonila k názoru, že by do VTOS měl jít člověk, u něhož není opravdu jiná možnost nápravy. Narážím opět na ten druhý život odsouzených, kdy může být pro někoho tak traumatizující a ovlivňující, že může být spíš opačný než-li nápravný efekt.

pozitivní přístup, druhý život, resocializace

No a co se týká naší služby je potřeba si hlídat rozdíl mezi kontrolou a podporou. Na kontrolu jsou naši klienti zvyklí ať už z dětských domovů a jiných ústavních zařízení typu vězení. A v kontrole skvěle fungují, viz. takový ten vzorný vězeň pracovně zařazený, s pochvalami v první diferenciaci, neuvěřující, spolupracující, aj. A na svobodě najednou zase sklouzne například k těm návykovým látkám a dopustí se recidivy. Tohoto si musíme být vědomi a dávkovat těmto lidem podporu postupně a postupně jim tak vracet kompetence. Je tedy špatně najet do kontroly typu, že mi přichází klient, že bych chtěl pomoci na úřadu práce a já začnu jasně, už jste druhý den po VTOS, dnes je úřední den, říkáte že nemáte kde bydlet a nemáte práci, vemte si bundu, jdu s vámi, vyplním Vám tam papíry s registrací a žádostí o hmotnou nouzi. V daný moment to možná klientovi pomůže, ale selže třeba později, když se bude muset dostavit na schůzku na ÚP. Je lepší tedy poskytnout podporu. Typu, že nejprve zjistím, jakou pomoc má tom úřadu má na mysli, zda chce ode mne informace, nebo doprovod, co na tom doprovodu mám dělat. V uvozovkách učím klienta, aby řídil on mne podle toho, co potřebuje. Samozřejmě v mezích toho co služba poskytuje. Pokud po mne bude chtít ať za něj mluvím s úřednicí, tak mu vysvětlím, že to neděláme, ale nabídnu mu alternativu, že tam s ním můžu být a v případě, že by se jedna ze stran nerozuměla, tak se pokusím jim to přetlumočit,,

kontrola klienta

podpora klienta

potřeba klienta

a. Napadá Vás efektivní řešení?

alternativní řešení

Líbí se mi myšlenka alternativních trestů, ukládání programů, která pracují s agresí jedince, závislostí, aj.

4. Jakou metodu práce s odsouzenými využíváte nejčastěji a přijde Vám efektivní?

Uf, asi už jsem to zmiňovala v průběhu. Je to to naslouchání, nehodnotící přístup, reflexe, metody motivačních rozhovorů a nenásilní komunikace, navrácení těch kompetencí, krátké intervence, je to různé.....

Jestli je to efektivní nevím. Pracuji podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Klienti se nám vrací, chodíme na supervize. Tak snad, jim to alespoň něco přináší.

5. S kým jako sociální pracovníci můžete spolupracovat?

Tady té otázce moc nerozumím. Jako s jakými institucemi? Můžeme spolupracovat kde s kým, jde o to, abychom měli přehled o síti služeb, institucí a organizací v kraji. Ne vždy spadají klienti do cílové skupiny nebo narazíme na „zakázku“, na kterou se nespécializujeme a poté je potřeba toho člověka odkázat do další služby. Nejčastěji jsou to úřady práce, sociální kurátoři, PMS, soudy, OSPOD, neziskové organizace pracující s dětmi, lékaři, psychiatři, substituční léčby, komunity, psychiatrie. Takže říkám spolupracovat můžeme kde s kým a je žádoucí mít síť služeb. Jediné co nemůžeme je podávat informace těmto subjektům bez souhlasu samotného klienta. Ale to nemůžeme nikomu, ani rodině.

síť služeb spolupráce

sdělení informací

a. Jakou pomoc byste například ocenili?

Hmmm...možná pomoc ze strany měst v oblasti ubytování lidí po VTOS. Ještě mne napadá, možná je to jen můj subjektivní dojem, že opadlo právní poradenství bezplatné ze strany občanských poraden. Historicky si pamatuju že ČAK obvolával neziskovky a hrozil žalobami, že právní poradenství může poskytovat pouze právník. Je pravda, že ČAK tedy sociálně slabým, kteří to prokážou podotýkám, poskytnou asi hodinu bezplatné konzultace, ale například v Olomouci zrušili pobočku a nejbližší je pro klienty tuším Brno.

možnost ubytování

právní poradenství

b. Postrádáte některé služby, které by Vám mohly usnadnit práci?

Usnadnit práci nevím, ale chybí ubytovací zařízení pro osoby vycházející z výkonu trestu odnětí svobody. Někjaké chráněné bydlení či startovací byty. To by klienti ocenili. Teď je takový pilot ze strany PMS v Písku, tak uvidíme, jak se jim to osvědčí a budeme doufat že takových domů po ČR vyroste více. No a pak asi to bezplatné právní poradenství....

možnost ubytování
právní poradenství

1. O co mají odsouzení nejvíce zájem a jak vnímáte proč tomu, tak je?

Největší zájem mají, co se týká naší služby, o takové ty hmatatelné věci. Vyřešení dluhů, práce a bydlení. Podle mě je to úplně normální a vychází to ze základních potřeb. Každý potřebujeme mít zázemí (klid, světlo, teplo, bezpečí) a jsme si vědomi toho, že bez peněz to nepůjde. No a když máme naplněny naše základní potřeby, tak nám lidem jde obecně více přemýšlet nad sebou, zda jsem spokojený nebo potřebuji v životě něco změnit. I změna není jen o tom, že ji chci. Má další dvě složky – být schopný a být připraven. Být schopný znamená mít zdravé sebevědomí, věřit v sám sebe a připraven jsou zase například ty hmatatelné věci, že mám to zázemí. Takže třeba i o to adiktologický poradenství jeví více zájem osoby, co například se vrací k rodině...

matériální
pomoc

rodinné
zájem

Z pohledu odsouzených... ony často říkají že chtějí „normální život“, a když se doptáte co to je? Tak právě odpoví bydlení, práce, rodina....

2. Myslíte si, že je resocializace odsouzených ve výkonu trestu dostačující?

Výkon trestu odnětí svobody má z mého úhlu pohledu represivní charakter. Kontrolní, má chránit především i společnost. Pro odsouzeného to má být trest. Z různých výzkumů víme, že strašení co se týká například i prevence absolutně není funkční metoda. Velkou roli tam hraje již zmíněný druhý život odsouzených, aj. proměnné. Samozřejmě věřím, že personál věznic se jednotně snaží o nápravu, mají tam odborný personál od sociálních pracovníků, přes pedagogy a psychology. Nesmíme taktéž zapomínat i na skutečnost osobnosti odsouzených. V tom smyslu, že se tam mohou nacházet i osoby s poruchou osobnosti, vyžadující speciální přístup a ani ten nemusí být úspěšný. Je potřeba říci, že věznic čím dál více spolupracuje s neziskovými organizacemi a mají čím dál více programů, které se specializují s nejnovějšími metodami třeba na práci s agresí (3Z, apod.) Myslím, že se všechny strany snažíme dělat co je v našich silách. Možná budou funkční ty alternativní tresty, ale kdo ví. Pokud samotní jedinci nebudou chtít tu změnu a začlenit se, tak se okolí může roztrhat a stejně se to nezmění. Je snahou z VTOS motivovat osoby, aby právě přecházeli do následné péče, to co děláme my, takže je potřeba být z mého úhlu pohledu transparentní, a spolupracovat.

individuální
přístup

čelit změně

spolupráce po VTOS

3. Jakou službu by osoby po výkonu trestu nejvíce ocenili? Je vůbec taková?

Tady na tuto otázku jsem již odpovídala, je to to bydlení a bezplatné právní poradenství. Je to, ale v omezené míře. Právní poradenství přes již zmíněnou ČAK, občanské poradny, poradenství studentů právnické fakulty. A byty buď ubytovny, domy na půl cesty do 26 let, chráněné bydlení v doléčovacích zařízeních, teď ten probační dům v Písku, aj. Společnost podané ruce má v Brně chráněné byty. Z logiky věci jsou v těchto bytech dlouhé pořadníky....

možnost
ubytování

právní poradenství

4. Pracovali jste již s klientem v celém procesu? Před, během a po výkonu trestu? Jak byste popsali resocializaci tohoto klienta? Byla úspěšná?

Jsem ve službě 6 let a přiznám se, že si nepamatuju klienta ve všech těch třech fázích. Nejčastěji je zvlášť konflikt a pak z výkonu do následné péče jsem klienty měla. Moje bývalá vedoucí však vím, že pracovala s klienty na vazbě, pak s nimi byla třeba v písemném kontaktu, nepůsobíme ve všech věznicích, a že pak ji přišly třeba pozdravit i po výkonu.

Nemám moc ráda slovo resocializace, nějak ve mně evokuje ty požadavky společnosti a určování „normy... Za mě je úspěch jakákoliv změna, kterou klient hodnotí z jeho úhlu pohledu pro něj pozitivně a cítí se v ní dobře. Na závěr k tomuto bodu tedy zmíním klienta s kterým teď pracuji v následné péči. Ve výkonu trestu odnětí svobody ke mně docházel na aktivitu život bez drog a v následné péči má nařízenou ambulantní léčbu závislosti. Klient byl prvotrest, práci si zařídil již z VTOS, chodil na venkovní pracoviště, takže ho firma znala, ubytovala jej na své ubytovně. Klient abstinuje, s rozvahou si chtěl najít lépe placenou práci a tedy i plnohodnotnější bydlení. Do rodného města se vracet nechce, je pro něj z hlediska užívání NL rizikové. Nepociťuje bažení, našel si novou přítelkyni, navázal kontakt se svou dcerou, a naposledy hovořil o tom, že s novou přítelkyní uvažují o sestěhování. Ve VTOS byl za distribuci a tím, že neužívá, tak nepáchá. Tak asi posuďte sama, zda jde o úspěšnou resocializaci....

klid změna

5. Jak je důležité rodinné zázemí u takových klientů?

Z pohledu zákona hodně. Rodina je vnímána jako „výchový“, aspekt pro daného jedince. V rámci teda například i podmíněného propuštění a „nápravy“, jedince se hledá na to, zda navázal vztah s rodinou, zda má například příslib bydlení od rodiny po VTOS. Taktéž se zohledňuje i vzdálenost od rodiny při umísťování odsouzených do kmenových věznic. No a pak je ten subjektivní aspekt jednotlivých odsouzených. Mě subjektivně připadá, že je pro ně kontakt s rodinou primární či pak následně s partnerkou a dětmi důležité. Představuji si, že to jedinci může dát naději, jistotu, sebevědomí, že není ještě zatracen, smysl života a motivaci mnohdy vnímám u odsouzených, kteří mají děti. Na druhou stranu si dokážu představit nefunkční primární rodinu a máme klienty, kteří vypovídají, že je naučil „vařit“, a užívat otec, a kde prožívali od dětství jen týrání a tam nevidím důvod mít snahu se snažit o kontakt a znovunavázání vztahu. Ale obecně bych se přiklábila k tomu pozitivnímu vlivu rodiny ať primární či získané. Jak už jsem zase zmínila výše, může to být i odrazový můstek té změny. V tom smyslu, že když mne rodiče na pár měsíců nechají bydlet u sebe, mám pak větší sílu na hledání práce či řešení dluhů a drogové závislosti, protože to bezpečí a teplo mám zajištěné (primární potřeba). ....

rodina

6. Co vnímáte jako nejtěžší situaci pro klienta, v procesu odsouzení?

To je zase individuální, asi bych se opakovala... Může to být odloučení od rodiny a od dětí. Mnohdy hovoří o tom, jak byla partnerka/partner a děti na nich závislé. Je tam pak i snaha ochránit děti a „lhát, jim, že jsem na vojně a ne ve vězení (například). Jiní zase by možná řekli, že je nejhorší nečekané vzetí na vazbu, protože si nestihli odhlásit bydlení, energie, nakoupit tabák a známky, na kšeftování s nimi. Je to totiž značná výhoda mít tyto věci u sebe, spolu s kávou. Nehledě na to, že Bvazba, která má sloužit, aby nemohl klient ovlivňovat svědky s sebou nese i fakt, že nemůže kontaktovat nikoho ani rodinu. Takže ne jen, že jste bez prostředků, ale máte třeba i obavy, že o vás rodina nic neví. Klienti taktéž často zmiňují strach ze ztráty partnera, kvůli třeba dlouhému trestu. Je to opravdu různé. Velkou roli tam taky hraje to, zda se jedná o prvotrest či vícetrest (jakože nejsou poprvé do výkonu). Prvotrest absolutně neví jak to tam chodí, má strach, má různé představy mnohdy mylné. Pro některé to může být tak fatální, že si i sáhnou na život...

individuální přístup rodina odloučení

Takže možná kdybych měla odpovědět, tak se domnívám, že nejtěžší jsou první dny před nástupem a první dny než člověk zjistí a nějak se adaptuje....

poprvé
nástup do VTOS

PŘÍLOHA P III: PŘEPIS ROZHOVORU A ROZBOR R2

1. Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?

S klienty pracuji buď individuální nebo skupinovou formou. V rámci probačního programu pracuji s klienty (podmínečně odsouzení či podmínečně propuštění) pouze individuálně, na základně trojstranné dohody s Probační a mediální službou. Zde s klienty řeším především adiktologická a dluhová témata. Většina z těchto klientů má spolupráci s námi nařízenou soudně. Co se týče práce s klienty ve VTOS, zde primárně pracuji se skupinami – ve VTOS Mírov zaměřené na adiktologii a ve VV Olomouc na dluhové poradenství. Z těchto skupin mají potom zájemci možnost přihlásit se na individuální poradenství.

práce s klienty

nedobrovolná spolupráce

S klienty probačního programu je spolupráce většinou dlouhodobějšího rázu, s některými spolupracuji i několik let, naopak s klienty ve VTOS je většinou spolupráce krátkodobá (výjimečně tam mám klienty, se kterými se setkám více než desetkrát).

práce s klienty

a. Spolupracují odsouzení lépe na individuálním nebo skupinovém sezení?

Obecně bych řekla, že odsouzení více spolupracují na individuálním setkání, ale určitě to není vždy pravidlem, záleží také na tom, jaká skupina se sejde a co je zrovna naším tématem. Individuální setkání vnímám více jako dobrovolné, takže možná z toho plyne můj pocit, že klient spolupracuje více – protože přichází dobrovolně a sám chce něco řešit, kdežto na skupině se často setkávám s nedobrovolnými klienty, se kterými spolupráci vnímám jako obtížnější.

očekávka klienta

2. Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?

Jako nejnáročnější na své práci vnímám to, že se ode mě očekává (od klientů i vedení) perfektní znalost mnoha oblastí (dluhová, sociální, adiktologická) a také to, že klienti od mě očekávají, že budu znát odpovědi na všechny jejich otázky a mít řešení na všechny jejich problémy. Tato očekávání na mě vyvíjí tlak a také ve mně vyvolávají otázky, zda svou práci vůbec dělám dobře, zda jsem kompetentní, zda bych se neměla více vzdělávat atd.

nátlak na pracovníce

3. K čemu nejčastěji motivujete své klienty?

Své klienty se nejčastěji snažím motivovat k tomu, aby se nevzdávali, ani když se ocitli ve složité životní situaci. Snažím se jim ukázat, že mají na výběr a že mají okolo sebe lidi, kteří jsou jim ochotni pomoci. Uvedu příklad, když klient nemůže po VTOS kvůli záznamu v RT dlouhodobě najít práci a už je z toho značně demotivován, snažím se klienta uklidnit a různě motivovat k tomu, aby to nevzdával, aby si uvědomil, že každý problém chce svůj čas a dávám příklady jiných klientů, kterým se to podařilo.

podpora klienta

4. Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní?

Na tuto otázku nejsem schopna jednoznačně odpovědět, ale odhaduju, že klientskou prací i administrativní prací strávím zhruba stejně času. Záleží ale na více faktorech, například pokud jsem v jednom týdnu ve věznicí, dále na skupinovém a dluhovém poradenství a mám klienty v rámci probačního a resocializačního programu, tak časově klientská práce převažuje a naopak v některých týdnech se věnuji převážně administrativě.

klientská a administrativní práce

Do čeho investujete více Vašeho času?

Viz předchozí otázka.

5. Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?

Nejnáročnější jsou pro mě rozhodně nedobrovolní klienti (v rámci probačního programu jich je bohužel většina). Je pro mě obtížné je motivovat ke spolupráci, protože tu mají většinou nařízenou soudně a dobrovolně bychom se pravděpodobně nesetkali. Navíc mě to samotnou v mé práci demotivuje, protože mi to někdy přijde jako zbytečně promařený čas – jak můj, tak klientův.

nedobrovolní
spolupráce

6. Jakou změnu byste ocenili, jako sociální pracovníci, ve vězeňském systému?

Jako sociální pracovník, který přichází do věznice jako externí pracovník bych ocenila, kdyby nás personál věznice vnímal více „rovně“ – často mívám pocit, že nám personál věznice dává najevo, že do vězeňského systému nepatříme a tolerují nás tam jen proto, že musíme.

rovnocennost
ve VOS

7. Myslíte, že jsou věznice ochotny inovovat práci s odsouzenými?

Věřím tomu, že někteří zaměstnanci z řad odborného personálu jsou ochotni inovovat práci s odsouzenými, ale jejich snahy většinou ztroskotají na jasně stanovených pravidlech ve vězeňském systému a mnohdy také na neochotě svých nadřízených, popřípadě kolegů. Myslím si ale, že takových pracovníků je minimum. Pro mě jsou věznice „zkonstatělym“ systémem, který se jen velmi pomalu a velmi obtížně mění.

pravidla
a
neochota

A) Proč tomu tak je?

Viz. Předchozí otázka. Napadá mě ještě, že spousta pracovníků ve vězeňském systému je vyhořelá (z klientů, z celého vězeňského systému, atd., tudíž nemají zájem o žádnou inovaci a dělají pouze to, co musí).

přetížení
personálu

8. Vnímáte nějakou stránku práce s odsouzenými, jako naprosto nefunkční?

Nevím, jestli můžu říct jako naprosto nefunkční, ale vnímám, že skupinová sezení nemají žádný významný efekt (alespoň takto to vnímám já) – opět to souvisí s tím, že na skupinách se objevují ve většině případů klienti nedobrovolní, kteří mají spolupráci s námi povinnou v rámci programu zacházení a v podstatě si to tam přijdou „odtrpět“ a to ještě v tom lepším případě, v tom horším případě nám svůj nezájem dávají viditelně najevo.

práce s
klienty
nedobrovolní
spolupráce

A) Napadá Vás efektivní řešení?

Jako pracovní tým nás napadlo hned několik efektivních řešení – například sestavit skupiny pouze z klientů, kteří mají opravdový zájem s námi spolupracovat bez ohledu na program zacházení (příkladem jsou nám kolegové v Brně, kterým to tak ve věznicích funguje). Bohužel toto bylo ze strany odborného personálu věznice zamítnuto -trvají na současném systému, tzn. sestavit skupiny ze všech odsouzených, kteří mají spolupráci s námi nařízenou v rámci programu zacházení. Toto já ani moje kolegyně nechápeme, ale bohužel s tím nemůžeme nic dělat.

zamítnutí
řešení
neobstas

9. Jakou metodu práce s odsouzenými využíváte nejčastěji a přijde Vám efektivní?

Nejčastěji určitě používám klasický rozhovor – především při prvních setkáních s klienty, kdy o nich potřebuji zjistit co nejvíce informací, to má rozhovor v podstatě dotazníkovou formu. Dále při práci s klienty využívám aktivní naslouchání, motivační rozhovory, reflexe atd. Metoda se mi zatím jeví jako efektivní, možná je to ale tím, že je to jediná, kterou jsem kdy při práci s klienty používala a tak vlastně nemám žádné srovnání.

individuální
přístup

10. S kým jako sociální pracovníci můžete spolupracovat?

Jako sociální pracovník mám možnost spolupracovat s širokou škálou odborníků z různých oborů (vzhledem k tomu, že zaměření naší práce je celkem široké). Vzhledem ke svému zaměření (probační a resocializační program) nejčastěji spolupracuji s probačními úředníky. Dále pak s odborným personálem ve věznicích, kam pravidelně docházíme (sociální pracovník, psycholog, speciální pedagog a vychovatel). Dále se pak při řešení různých situací obracím i na pracovníky jiných organizací a institucí (Charita, dluhové poradny, psychiatrické léčebny, komunity pro léčbu závislostí, OSPOD, apod.).

spolupráce

a. Jakou pomoc byste například ocenili?

Pokud máš na mysli pomoc ze strany lidí, se kterými mám možnost spolupracovat, tak si troufám říct, že kdykoliv je požádám o pomoc, jsou velice vstřícní (i my se jim snažíme být nápomocni) a pokud je to v jejich silách, pomoc poskytnou. Pokud je to myšleno obecně, jak zmiňuji v další otázce, pomoc bych viděla v existenci služeb, které by pomohly našim klientům například v oblasti práva a tím by vlastně ušetřili práci i nám – právní dotazy klientů složitě vyhledáváme a konzultujeme s pověřenými osobami.

spolupráce

*právní
poradenství*

b. Postrádáte některé služby, které by Vám mohly usnadnit práci?

Konkrétně mě nenapadá žádná služba, kterou bych přímo ve své práci postrádala. Možná mě napadá něco jako bezplatná právní poradna, kam bychom se mohli my jako pracovníci nebo klienti obracet s právními dotazy (jako služba nemáme žádného externího právníka k ruce, který by nám byl schopen na tyto dotazy odpovědět a hledáme možnosti, jak se k těmto odpovědím dostat, což je dost časově náročné). Vlastně mě napadá ještě služba, která by našim klientům po výstupu z VTOS byla schopna nabídnout startovací bydlení na přechodnou dobu, aby měli snazší start při začlenění se zpět do společnosti, do práce atd.

*právní
poradenství*

*možnost
ubytování*

11. O co mají odsouzení nejvíce zájem a jak vnímáte proč tomu, tak je?

V poslední době zaznamenávám největší zájem o dluhové poradenství. Má to celkem jednoduché vysvětlení, většina odsouzených už přichází do VTOS s nějakými dluhy a najednou neví, jak je možné je splácet/zastavit/nesplácet. A ti, kteří vstupují do VTOS jako bezdlužní, tak ve většině případů jim během výkonu trestu dluhy vzniknou (buď nejsou ve výkonu zaměstnaní nebo mají tak malé odměňování, že i když své dluhy platí, tak i přesto narůstají).

*dluhové
poradenství*

12. Myslíte si, že je resocializace odsouzených ve výkonu trestu dostačující?

Soudím pouze podle věznic, kam docházíme, ale jsem toho názoru, že resocializace ve VTOS rozhodně není dostačující. Spíše mám pocit, že v některých k resocializaci vůbec nedochází. Vnímám, že často je personál ve věznicích „vyhořelý“ nebo neochotný na resocializaci s klienty pracovat a ani na výstupních oddělech (opět mluvím pouze o věznicích, kam docházíme, nemohu hodnotit všechny) není snaha klienty připravit na výstup a začlenění zpět do společnosti.

*resocializace
ve VTOS*

13. Jakou službu by osoby po výkonu trestu nejvíce ocenily? Je vůbec taková?

Z reakcí klientů usuzuji, že by nejvíce ocenily po výstupu službu, která by jim nabídla po výkonu trestu jistou práci nebo bydlení – klidně jen na přechodnou dobu. Většina našich klientů se totiž setkává s tím, že po výstupu se nemají kam vrátit, i přes oslovení různých zaměstnavatelů nemají příslib práce a potom se tedy ocitají v bludném kruhu a vrací se zpět do výkonu trestu, protože začali například opět s výrobou a distribucí drog, krádežemi apod.

*možnost
ubytování
a
zaměstnání*

14. Pracovali jste již s klientem v celém procesu? Před, během a po výkonu trestu? Jak byste popsali resocializaci tohoto klienta? Byla úspěšná?

Zatím jsem neměla možnost pracovat s klientem v celém tomto procesu, mám zkušenost pouze s klientem, se kterým jsem pracovala ve VTOS a po jeho propuštění. Jeho resocializaci bych popsala jako úspěšnou, ale věřím, že velký podíl na tom má on sám. Celou dobu ve VTOS byl pracovně zařazen, takže měl nastavený i nějaký pracovní režim. Společně jsme začali spolupracovat na hledání práce ještě před výstupem a klientovi se podařilo najít práci i s bydlením, byl kvůli ní schopen se přestěhovat daleko od svého původního bydliště, chápal, že je v situaci, kdy si nemůže úplně vybírat a čekat a také moc dobře věděl, že to nemusí být napořád. Ale jak už jsem psala, velkou zásluhu na tom má on sám – vzhledem k pracovnímu zařazení měl našetřené nějaké peníze a byl schopen si najít hned první den po výstupu přechodné bydlení, aktivně spolupracoval s námi i jinými organizacemi již ve VTOS a neočekával, že vše za něj vyřešíme my nebo personál věznic. Mám ale samozřejmě zkušenost s klientem, kde nebyla resocializace úspěšná vůbec. Klient už ve VTOS nabyl dojmu, že se nemusí nijak snažit a my jako organizace mu po výstupu zařídíme základní věci jako ubytování a zaměstnání. Po výstupu se různě potloukal ve společnosti a místo pravidelného kontaktu s námi přišel vždy, až když měl nějaký problém. Ten se nakonec po několika měsících stejně vrátil do VTOS.

resocializace

obět
zmenhu

finance

15. Jak je důležité rodinné zázemí u takových klientů?

Já osobně rodinné zázemí vnímám jako velmi důležité, hlavně když je tedy funkční. Myslím si, že to, že ví, že se mají na koho spolehnout, že jsou s rodinou v kontaktu i po dobu ve VTOS a mají se kam vrátit, jim pobyt ve VTOS v lecčem usnadňuje, mají větší motivaci k nápravě a tudíž je tam větší šance, že se do VTOS opět nevrátí.

rodina

16. Co vnímáte jako nejtěžší situaci pro klienta, v procesu odsouzení?

Záleží na tom, zda je to klient, který je odsouzen poprvé nebo už je to jeho několikátý výkon trestu odnětí svobody. Pokud je to prvotrest, jako nejtěžší vnímám to, že se najednou ocitne v pro něj neznámém prostředí a celý jeho život se najednou otočí vzhůru nohama, nemůže dělat nic, co pro něj bylo na svobodě úplnou samozřejmostí. Pokud se naopak jedná o klienta, který nastupuje do VTOS již poněkolkáté, nejtěžší je pro ně podle mě pocit, že opět zklamali a že to venku nezvládají (netýká se to samozřejmě všech klientů).

prvotrest

svoboda

delandui

PŘÍLOHA P IV: PŘEPIS ROZHOVORU A ROZBOR R3

23

Představení pracovních pozic pracovníků.

Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?

- Odpověď lze rozdělit na dvě části. Jedna se týká mojí náplní práce, která je daná a popsána v zákoně 108/2006 § 70 sociální rehabilitace, která uvádí že jde o soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb. *práce s klienty*
- A pak také moje práce s klienty vypadá tak, jak dovoluje sama služba a organizace, která je nastavena podle jejich možností a kapacit, především těch finančních, materiálních.
- Moje místo je v projektu Nový Prostor, který má hlavní pobočku v Praze, ale Společnost Podané ruce o.p.s., tento projekt přijal jako jednu z variant následné péče v rámci sociální služby spadající do sociální prevence. Zákonně ukotvení služeb následné péče je v Česku je v § 64 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Nový Prostor v Praze zřídil v ČR takových „poboček NP“ šest u různých společností a různých sociálních služeb. *NP*
- Společnost Podané ruce o.p.s. zajišťuje klientům této služby možnost sociálně se rehabilitovat na trhu práce, konkrétně je zde práce s klienty taková, že se pomalu a systematicky učí pracovním návykům a komunikačním dovednostem, snaží se předcházet sociálnímu vyloučení klientů. Cílem je osamostatnit klienta a navrácet mu kompetence v oblasti finanční gramotnosti, pracovních povinnostech a udržet klienta v režimu sebezpěče co nejvíce to dovolují jeho možnosti. Také je zde klasická poradenská činnost jako je síťování na jiných pomáhajících organizací a služeb, dluhové poradenství, vyhledávání bydlení a pracovních příležitostí. Klienti služby Nový Prostor se stávají zároveň prodejci časopisů NP a jsou tedy pouličními prodejci s mottem „nežebřám, ale vydělávám si“. Prodejci časopisů jsou lidé, kteří se ocitli v sociální nouzi, jsou bez domova nebo jsou bezdomovectvím ohroženi, což mohou být z pravidla i lidé přicházející z výkonu trestu, kteří po příchodu z vězení nemají svoje jistoty kam by se vrátili. Tím myslím hlavně bydlení a práci. Díky prodeji časopisů NP získávají finanční prostředky, ze kterých pak mohou šetřit peníze na svoje zajišťování potřeb. Nový Prostor zajišťuje klientům/prodejcům také kontakt se společností a možnost vyhledávat pomoc u veřejnosti. Lidé díky výkonu trestu o tyto sociální kontakty přichází a pouličním prodejem si je mohou zpátky navrátit. *práce*
finanční
bezdomovectví

Jak probíhá individuální poradenství?

- Pomáhám řešit složité životní situace a vedu prodejce k navázání sociálních kontaktů s okolím, s cílem posilovat své schopnosti a vrátit se zpět na trh práce. Zároveň koordinuji distribuci časopisů a řídim prodejce v jejich prodeji. *podpora klienta*
- Individuální poradenství probíhá na základě kontaktu s klientem, pohovorem, nebo písemně. Vždy vycházím ze zakázky klienta a z toho, co je jeho předmětem k debatě a řešení. Také se snažím klienta motivovat k tomu, aby řešení na svoje zakázky nacházel sám. Snažím se mu nastolit několik variant k řešení které jsou a on musí zvolit finálně sám co se mu zdá být pro něho výhodné, či nevýhodné. Pokud klient řekne, že je jeho zakázkou vyhledávat bydlení, tak s klientem spolu hledáme možnosti řešení v otázce bydlení, jde třeba o umístění na azylový dům, ubytovnu, nebo vyhledáváme soukromý podnájem. Hodně záleží na možnostech klienta a jeho prostředcích. Velkou překážkou u klientů bývají jeho malé finanční prostředky, a tak se nabízí možnost prodeje časopisů NP jako jedna z reálných variant, kdy si klient prodejem a vlastním úsilím může získat peníze, třeba právě na kauci pro budoucího pronajímatele, nebo s klientem hledám řešení přes dávky z ÚP. *zakázka*
finanční
- Individuální poradenství je o motivačním rozhovoru s klientem a o společné práci na jeho zakázce. V individuálním plánu pak klient sám vidí, jak efektivní jsou jeho volby řešení a jaké kompetence má, nebo nakolik se sám podílel k získání svého cíle, který si zvolil. Například z prvního vysokého cíle co

klient má a se kterým klient přichází, našetřit si prodejem NP na vlastní podnájem, časem klient sleví ze svých nároků a na svoji osobu a zjišťuje, že je pro něj aktuálně možné jen to, že se vůbec udrží v pravidlech služby a že bude do budoucna rád, když získá ubytovnu, nebo finance pro denní potřebu jako je jídlo. Klient má právo kdykoli přehodnocovat svoje cíle a sám si hledat cesty řešení, já jako sociální pracovník mu jen reflektuji a zdůrazňuji rizika a možnosti.

Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?

- Cítím se bezradně, když vím, že klientovi nemám co více nabídnout, protože další možnosti řešení jeho situace blokuje systémové nastavení a nedostatečné opatření státní sociální politiky v ČR. Chybí zde chráněné a dostupné bydlení a také pracovní trh pro lidi, kteří potřebují oporu při výkonu svoji práce. Lidi z výkonu, kteří byli dlouhodobě odsouzeni, a vrací se zpět do společnosti potřebují komplexní péči a ta je podle mě nedostačující na možnosti. V podstatě mám pocit, že péče, pomoc i podpora končí u sociálního poradenství, individuálního plánování a maximálně u terapeutické péče. Také je pro mě náročné pracovat s klienty, kteří si vytvořili závislost na sociálních službách a jsou v sociální službě mnoho let, tito lidé je velmi těžké motivovat ke změně a komunikace je náročná.

dostupné
bydlení

závislost na
soc. službách

K čemu nejčastěji motivujete své klienty?

- Mým přáním je motivovat klienty k tomu, aby sami sebe zplnomocnili a uchopili svoje vlastní životy do svých rukou, takže vlastně chci, aby sociální služby nevyhledávali, a naopak aby si svoje životy řídili sami jako svobodné a dospělé bytosti. Snažím se podporovat jejich důstojnost, jejich hodnotu, sebevědomí, aby měli sami sebe více rádi a vážili si více sami sebe. Sebepečce vychází podle mě ze sebelásky.
- Praxe ale ukazuje, že drtivá většina klientů si neví se svým životem vůbec rady, a že jedná naopak, nemají sami k sobě žádný vztah, nemají potřebu o sebe pečovat. Proto se uvádí stále v další konflikty jak se společností, tak se zákonem. Také často potřebují, aby jim stále někdo diktoval a řídil životy, ve smyslu, aby jim stále někdo „radil“, jak mají žít správně podle normy ve společnosti, ukazoval co mají dělat a jak to mají dělat.
- Zcela se odevzdávají a přestávají o sobě přemýšlet a rozhodovat, jsou naučeni, že někdo za ně bude stále přemýšlet a také nést důsledky jejich rozhodování.
- Zplnomocňování je podle mě jedna ze základních motivací, kterou by pracovník měl dělat. Nechat klienta rozhodovat samostatně a také ho nechat nést důsledky, ať pozitivní nebo negativní.

samostatnost

závislost
na soc. sl.

samostatnost

Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní?

- Stírá se to. Někdy jde klientská práce na úkor té administrativní a naopak. Ale z logiky věci by měla všechna administrativa vycházet až z klientské práce, myslím tím zápisy, výkazy, příprava na klienta atd. Hodně je to o počtu klientů, které zrovna mám. Práci si pak člověk musí načasovat a zorganizovat, aby jednoho, nebo druhého nebylo moc.

práce s
klienty

Do čeho investujete více Vašeho času?

- Nejvíce času investuji do přípravy na klienta, aby setkání bylo přínosné a také zápisy zaberou hodně času.

Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?

- Určitě je to agresivní, nebo nedobrovolný klient v odporu, nebo člověk který přichází a je pod vlivem návykové látky, alkoholu. S takovým člověkem pak velmi těžko navážete komunikaci, natož spolupráci.
- Také se složitě pracuje s lidmi, u kterých se rozbíhá nějaká psychiatrická diagnóza a nejsou v péči odborníka a neberou medikaci, pokud ale nevykazují známky agrese, není to pro mě takovou překážkou, jako když je klient zlý, agresivní.

nedobrovolně
spolupráce

závislost

Jakou změnu byste ocenili, jako sociální pracovníce?

- Systémové změny na makro úrovni sociální politiky. Právě v dostupném a podporovaném bydlení a zaměstnávání. *bydlení*

Myslíte, že by sociální práce potřebovala nějak inovovat? Případně jak?

- Velmi těžká otázka. Myslím, že inovace přichází hlavně do pobytových služeb. Na ambulantní, nebo terénní se maličko zapomíná. Myslím si to, protože nejvíce se inovují domovy pro seniory a domovy se zvláštními režimy. Napříč všemi službami si myslím, že pobytovky jsou na tom s inovací péče na lepší cestě. Problém vnímám v tom, že jsou sociální služby a naše profese podfinancované a pak se to odráží na chuti cokoliv inovovat nebo měnit k lepšímu. *finance*

Vnímáte nějakou stránku práce s vašimi, jako naprosto nefunkční?

- Nefunkční mi přijde ten model práce, kdy klient přichází z povinné návštěvy ÚP od svoji zprostředkovatelky práce a stejně poté chce vyhledávat nabídky zaměstnání ještě se mnou nebo ode mě, protože z ÚP mu žádnou pracovní nabídku nedali, nebo nebyli schopni mu poskytnout poradenství v oblasti zaměstnávání. Mě osobně přijde toto jako nefunkční, když mám suplovat jiné organizace. *bydlení, přežitost, personál*
- Nefunkční mi také přijde odesílat klienty na ta stejná místa v rámci síťování a odkazovat je do jiných sociálních služeb, kde se s nimi pracuje na stejné nebo podobné úrovni. Přijde mi to jako přehazování klientů, ale bez efektu.

Napadá Vás efektivní řešení?

- Měla by být větší efektivita pro klienta, když je evidovaný na ÚP, až na získání dávek SSP, klienti většinou tvrdí, že jim ÚP nijak neporadil a práci jim nenabídl, nezajistil a měla by být větší rozmanitost, specializovanost sociálních služeb. Přijde mi, že se s klienty pracuje na dost podobné bázi tak nějak všude, v každé sociální službě.
- Opět bych apelovala na systémové změny ve státní politice. Sociální služba neznamená „bezbřehá péče“, tím chci říci, že například přijímání klientů do sociálních služeb by nemělo být podepisováno na dobu neurčitou, ale právě na dobu určitou, aby to klienta více motivovalo k vytváření řešení, když bude mít záruku pomoci jen v určitém časovém limitu, bude sám zvažovat, zda využije čas na svoji pomoc efektivně a kolik úsilí do toho vloží. Musí mít ale 100 % oporu hlavně od státních institucí jako je ÚP. Takhle necítí časovou tíseň a pro řešení problémů a svoji snahu stále odkládá. Taky se musí přihlížet na to, zda se jedná o pobytové služby pro duševně nemocné, nebo pokud jde o ambulantní služby poradenského typu. Tam je jasné, že někteří klienti nemohou svoji situaci změnit z vlastní vůle. *časový limit*

Jakou metodu práce s klienty využíváte nejčastěji a přijde Vám efektivní?

- Jsou to motivační techniky a také úkolově orientovaný přístup, hlavně tam, kde je jasná zakázka klienta a ví s čím přichází. *práce s klientem*

S kým jako sociální pracovníce můžete spolupracovat?

- Nejčastěji jsou to právě jiné sociální služby např. dluhové poradenství, a pak také státní správa jako je magistrát, pokud se klientovi podává žádost na městský byt, nebo žádost na azylový dům, když není zřízený soukromníkem. *spolupráce*
- Dále s Potravinovou Bankou

Jakou pomoc byste například ocenili?

- Primárně od ÚP, v oblasti vyhledávání práce pro klienty a efektivní zajišťování práce.
- Rozšíření sociálních podniků, které zaměstnávají různé cílové skupiny a kde by byla záruka klienta odeslat a zaměstnat. Něco jako tréninková pracovní místa. *nabídka, bydlení, magistrátu*

Postrádáte některé služby, které by Vám mohly usnadnit práci?

- Dostupná terapeutická péče. Veřejné sprchy. Oděvní banka. Více ordinací praktických lékařů pro lidi bez domova. *nedostupnost služeb*

O co mají Vaši klienti nejvíce zájem a jak vnímáte proč tomu, tak je?

- Dostupné bydlení a práce. Vnímají to jako základ, bez kterého se dále nelze posunout.

zaměstnaní
a
bydlení

Myslíte si, že je resocializace odsouzených ve výkonu trestu dostačující?

- Podle mého názoru, vůbec nejde o resocializaci, ale jde jen o výkon trestu za porušení zákona. Slovo resocializace vnímám jako proces, kdy se má osoba znovu socializovat a začlenit do společnosti, navázat sociální kontakty a učit se společenské normy správného sociálního fungování, osvojovat si společenská pravidla a hodnoty. Nic z toho se ve věznicích naučit nedá.

resocializace

Jakou službu by osoby po výkonu trestu nejvíce ocenili? Je vůbec taková?

- Myslím, že by to opět bylo dostupné bydlení a dostupný trh práce. Časově ohraničená podpora při zaměstnání a postupné získávání kompetencí k tomu, aby se osoba po výkonu mohla zcela osamostatnit. Dostupná pracovní místa myslím v ČR vznikají v rámci vznikajících sociálních podniků.

zaměstnaní
a
bydlení
samostatnost

Jak je důležité rodinné zázemí u Vašich klientů?

- Je to velmi zásadní a nejcitlivější téma pro klienty. Někdy tak citlivé, že se o něm nechtějí ani bavit, nebo ho poodkrývat. Řada z nich už rodinu ani nemá. Jako pracovník vnímám, že v této oblasti zpravidla začínají problémy klienta, ale nejsem oprávněna řešit klienta právě do takové hloubky, abych se dostávala k jádru – rodina, i když vím, že tam jsou zdroje potíží se sociálním fungováním klienta.

rodina

Co vnímáte jako nejtěžší situaci pro klienta, v procesu odsouzení?

- Těžko říci, ale je to podle mě taková celková bolest, kterou klient cítí. Ztráta svobody, kontaktu s rodinou, dětmi, uvědomění, že se stává pro společnost tím špatným. Hodně záleží, jak je daná osoba nastavena a jaké má hodnoty, co vše je schopný si uvědomit. Člověk pozná co měl, až když to ztrácí a tady je to myslím hodně výstižné přirovnání. Pokud byla jeho největší hodnotou na svobodě rodina, bude pro něj nejtěžší odloučení od rodiny a pokud to byli kamarádi a volnost bez pravidel a odpovědnosti, bude pro něj nejtěžší ztráta svobody a volnosti a přijmutí faktu, že bude žít v absolutní kontrole a v přísných pravidlech.

svoboda
rodina
kamarádi

PŘÍLOHA P V: PŘEPIS ROZHOVORU A ROZBOR R4

R4

1. Popište, jak vypadá Vaše práce s klienty?

Ve věznici Mírov působím jako vychovatel/terapeut a mám na starost speciálně výchovné aktivity a ty působí individuálně nebo skupinově. Účel je abych se s nimi vídal a plnil s nimi programy. To znamená, že se setkáváme v místnosti, kde to můžeme dělat. Na skupině třeba řešíme, co se děje ve světě, jak se k čemu staví a co provedli jak si to uvědomují a pokud neuvědomují, mým úkolem je, jim to vžít, že to není jen tak. Je to uvolňovačka, ale sem tam jim brknou na citlivou a oni se kolikrát i chlubí tím co udělali, takže je těžké jim vysvětlit, že to nebylo v pořádku. Důležité je, že musí mít ve mně důvěru, a to jak na skupinách, tak na individuálu. Nemůžu například brknat na násilníka na dětech nebo na někoho kdo znásilnil to je hodně citlivé a ostatní by si tyto lidi potom podalí. kolikrát probíráme jen počasí. kolikrát po mě vyjde slovně odsouzený a já nejsem připravený hlavně na cele to nečekám a snažím se to ustát, protože nesmíte prohrát a řešit s ním věci na cele, protože tam jsou svědci. A například školení a podobné doučovací mé věci vám nepomůžou abyste se na tohle připravili a prostě to nečekáte a 5 let je s tím člověkem klid a najednou vyjede tady to je o tom přijít a vidět jakou má náladu a tady v tomto případě rozebírací terapie dělat nemůžete s takovými klienty to nejde.

práce s klienty
svědomění sama sebe
vzájemná důvěra
nucená situace

a. Spolupracují odsouzení lépe na individuálním nebo skupinovém sezení?

Je to dle nastavení na skupině, jak je rozjeďu a na individuálu jak se taky rozpovídají. Na individuálu je to na vztahu mezi náma a mezi 4 očima je to intimnější a odsouzený se víc otvírá. Na skupině čím více se setkáváme tím líp se známe a lépe se to zvládne. Je lepší když je tam stejný počet a ještě záleží jaká je jejich trestná činnost a paragrafy opět se opakují pokud tam jsou paragrafy za znásilnění nebo třeba násilí na dětech, to by se mi tam pobíli.

individuální přístup
násilí

2. Co vnímáte na své práci jako nejnáročnější?

Vydržet do oběda haha, navázat důvěru mezi odsouzeným a mnou.

důvěra

3. K čemu nejčastěji motivujete své klienty?

jo snažím se je motivovat k tomu aby vypadli ze stereotypu a zapomněli na nepříjemné věci aby zkrátka přehodnotili své chování a že když on bude slušný tak i například dozorcí a ostatní personál věznice budou slušní k němu může tak například do 1 diferenční skupiny, o což odsouzeným často jde

změna chování

4. Jak je časově ohraničena klientská práce a práce administrativní?

více času mi zabírá práce klientská přibližně 65% a administrativní 35%

práce s klienty

5. Jaký typ klienta je pro Vás nejnáročnější a proč?

to nelze rozlišit, jelikož pokaždé je ten klient jiný a nemusí být v kondici kdy chce se mnou mluvit a kdy ne a já neodhadnu moment, jestli se mu to hodí či nehodí

individuální přístup

1

6. Jakou změnu byste ocenili, jako pracovníci, ve vězeňském systému?

z bezpečnostních důvodů nelze abych s klienty trávil více času a věznice to nepovolí jinak tu vše máme jako například zázemí a podobně a mně nic nebrzdí v práci ale je škoda že si nemůžu vzít odsouzeného kdykoliv chci

bezpečnost
jednat s odsouzenými
soudcov

7. Myslíte, že jsou věznice ochotny inovovat práci s odsouzenými?

moc ne, na 1 místě je bezpečnost, jelikož jsme ve zvýšené ostraze a proto to nejde

bezpečnost

8. Vnímáte nějakou stránku práce s odsouzenými, jako naprosto nefunkční?

neděláme tu nic co by nefungovalo my se snažíme, aby to bylo funkční a odsouzení, aby to bylo nefunkční

následná
péče

resocializace v našich podmínkách prostě nestačí a pokud se nespojí se situací venku tak je to těžké podle mého názoru. Za ty roky praxe které tady mám existují 3 typy odsouzených 1 je ten o kterém víme že se sem už nevrátí má spořádanou rodinu a dělá vše pro to aby se z vězení dostal a už se nevrátil pak ten co se vždycky vrátí jsou to převážně cikáni kteří už jsou z domova nastaveni tak že se neumí chovat a nikdy nepochopí normální život na těch můžeme pracovat jak chceme a nikdy je nedokážeme resocializovat

a ty 3 s těma když budu pracovat tak se jsem nemusí vracet nejvíc je tu těch co se vrací člověk co je v rodině utlačovaný tak to pak vrací. jeden mi u toho začal brečet když se probíralo násilí v rodině a potvrdilo se že se to otočilo a teď jsou oni ti útočníci momentálně na skupinách probírám cvičení zuřivec kdy jsou ukázány záběry z toho jak otec mlátí matku a dítě je ustrašené doma a pak až to dítě vyroste tak je on sám ten násilník a to se promítá v věznicích samotných to stejné když člověk vyrůstá v ústavěch už když tam přijdete tak zjistíte že starší mlátí mladší a naučí je brát drogy to se potom opakuje

rodina
násilí
instanční péče

ti mladí si myslí, že jsou tady kingové a mladiství jsou strašně těžcí a nejde jim nic vysvětlit a máme tu násilníky a jsou z normální rodiny ale zabijou manželku a přijde sem a to jsou nejlepší odsouzení tam nejde co napravovat a ví kde je jejich místo a kde udělali chybu jenom to chtějí mít za sebou

9. Jakou metodu práce s odsouzenými využíváte nejčastěji a přijde Vám efektivní?

nejčastěji využívám rozhovor a pohovory, dále skupinové sezení a vlastní kontakt na nic jiného se tu nehraje

přímá práce/
osobní kontakt

10. S kým jako pracovníci můžete spolupracovat?

Já se můžu vždy obrátit na další vychovatele celkově a na všechny odborný personál ve věznicích a co se týče externí spolupráce tak na neziskové organizace jako jste například vy podané ruce

spolupráce

a. Jakou pomoc byste například ocenili?

kdybyste za mě dělali ha ha, to fakt nevím

B) Postrádáte některé služby, které by Vám mohly usnadnit práci?

nevím nic mě nenapadá

11. O co mají odsouzení nejvíce zájem a jak vnímáte proč tomu, tak je?

odsouzení mají největší zájem o materiální zabezpečení, takže například zboží v kantýně hovory s rodinou a všechno co je v jejich prospěch třeba já nevím přenést věci mezi odsouzenými to po mně taky občas chtějí a dělají všechno pro to aby se měli líp například aby příbuzní od rodiny vozili zakázané věci do věznice nebo je posílali v dopisech Málo je těch co by na sobě chtěli opravdu pracovat

materiální
pomoc
rodina

a proč? J

jsou chudí a mají snahu si přilepšit a jedou jen sami na sebe. Žijí prostě vězeňský život.

vězeňský
život

12. Myslíte si, že je resocializace odsouzených ve výkonu trestu dostačující?

Není resocializace je tady velmi nedostačující, z bezpečnostních důvodů se s nimi nedá pracovat tak, jak by bylo potřeba a kolikrát i kdybychom se na hlavu stavěli tak s nimi nepohneme.

bezpečnost
ve WTOS

13. Jakou službu by osoby po výkonu trestu nejvíce ocenili? Je vůbec taková?

spolupráce s návazností zajištění práce a ubytování pokud nemají rodinu a zpočátku finanční hotovost tak nějaká půjčka protože aj když jsou zaměstnáni hned po výstupu výplatu dostanou až za měsíc a to je dlouhá doba protože oni pro vstup do života potřebují peníze které samozřejmě nemají potřebují si mít kde lehnout zaplatit například azylák hygienu oblečení a tak dále a to hned nemůžou protože odchází z výkonu s málo penězi a jak jsem říkal výplatu mají až za měsíc pokud nemají rodinu která jim ze startu pomůže je to velmi náročné

možnost
ubytování
materiální
a finanční
rodina pomoc

14. Pracovali jste již s klientem v celém procesu? Před, během a po výkonu trestu? Jak byste popsali resocializaci tohoto klienta? Byla úspěšná?

Nepracoval jen ve WTOS resocializace je u každého odsouzeného jiná a nikdy nevíme jestli byla úspěšná pouze pokud se vrátí k nám zpátky do výkonu trestu

15. Jak je důležité rodinné zázemí u takových klientů?

je nejvíce důležité

rodina

pozorujete větší recidivu lidí z nefunkčních rodin?

Pokud odejde otec od rodiny tak není harmonická ale i tak může být výchova dobrá nejhorší jsou ty rodiny kde se pije a berou drogy oproti tomu u rozvedených rodičů to může fungovat jo a je nejdůležitější, aby v rodině nebyly drogy a násilí v dnešní době radši ať jdou od sebe ale je tu velká klientela z těchto rodin po propuštění z trestu je funkční rodina nejdůležitější

rodina

protože vězňům pomůže a nevrací se tam kde fetovali a kvůli tomu se vrátili zpátky do výkonu

některá
péče
rodina

Pokud člověk vyrůstá v normální rodině tak se většinou do výkonu nedostane a spíše to jsou lidi co jednou uklouzli ale ti co vyrůstají v násilí a mezi závislými lidmi tak neznají nic jiného a je pro ně těžké do toho zase nespadnout.

16. Co vnímáte jako nejtěžší situaci pro klienta, v procesu odsouzení?

Na 1 místě je ztráta svobody a soukromí najednou jste na cele kde není soukromí ve věznici se jeho život zastaví a nemá civilní život ve VTOS nemá přístup k informacím je bez internetu a bez sociálních sítí někteří na tom hodně visí ztrácí svou identitu a nemají vanu kde se neokoupeš sám, a to by mi hodně vadilo, je izolován od rodiny

ztráta
svobody,
a soukromí

rodina

a je dobře když se izoluje od špatné rodiny?

tady dostane 2 rodinu, a to je ještě horší, intelekt, jde stranou hodně se řeší peníze a kdo má větší sílu prostě vězeňský život

vězeňský
život

hodně zásadní věcí je tady absence sexu bez toho jsou nervní ale pomáhají si haha, ale chybí jim to tu

znásilnění tady probíhá celkem často ano jsou za to i odsouzeni. Mají možnost intimní místnosti pro manželky a ta se dá využít, dá se to zařídit ale je to jenom pro manželky pokud jí teda nezabil haha nebo dlouhodobé přítelkyně kolikrát si dopisují s nějakými ženama.

sex

A homosexuální život, kdo je hodně proti tomu a před a před ním se to praktikuje tak ten musí hodně trpět,

Jsou tady lidé z harmonické rodiny a lidé po 5 ve výkonu a ještě tu získá zkušenosti a víme že ho nenapravíme

výběr jídla je také zásadní nemůžou si vybrat vůbec nic každý den musí sníst to co mají můžou si vybírat akorát vegani a podobně nebo například muslimská strava pokud vězeň udělá test z náboženství

můžou
volby

a soukromí doma máte klid můžete jít na procházku můžete jít kamkoliv můžete se zavřít doma když nikoho nechcete vidět, ale tady nemůžou jste furt mezi stejnými lidma stereotypní vězeňský život nemůžete si pospat kdo rád spí, svoboda je prostě na 1 místě ale vy si vůbec neuvědomujete co vše můžete svobodně dělat ale oni jí jsou bez ničeho a pořád obklopení lidmi ale já je neomlouvám zavraždili někoho tak si to zaslouží

ztráta
soukromí

vězeňský život

PŘÍLOHA P VI: DEFINOVÁNÍ TÉMAT R1

R1

- X celková skupina
- X práce s klienty
- X X potřeby klienta
- X X vedlejší pracovníci
- X X individualita
- X X chování ve VTOS
- X X metodická spolupráce
- X X pohled odsouzených
- X X motivace klientů
- X X nálepkovitost
- X X umět naslouchat
- X X nepřímá soc. práce
- X X administrativní práce
- X X poruchy osobnosti
- X X platové ohodnocení ve VTOS
- X X nedostatek personálu
- X X rovnocennost
- X X bezpečnost ve VTOS
- X X omezení práce ve VTOS
- X X duševní dušev
- X X fyzický přístup
- X X X resocializace
- X X kontrola klienta
- X X podpora klienta
- X X alternativní tresty
- X X systém služeb
- X X sdělení informací
- X X možnost usyřování
- X X první poradenství
- X X materiální pomoc
- X X rodinné záležitosti
- X X chování zaměstnanců
- X X spolupráce ve VTOS

Průběhy resocializace

Aspekty práce s klienty

Podpora sociálního pracovníka

Podpora klienta

PŘÍLOHA P VII: DEFINOVÁNÍ TÉMAT R2

R2

- X Práce s klienty
  - X medobrovělná spolupráce
  - X podpora klienta
  - X X začátek klienta
  - X mohlak na pracovníky
  - X klientašed a adminis. práce
  - X komoemost ve VOS
  - X Pravidla a neochota
  - X Průtíženi persohnálu
  - X mesonklas
  - X zamřsnubi rořeni
  - X individuální přístup
  - X spolupráce
  - X prvni poradenstvi
  - X možnosti rehabilitační a ekonomické
  - X dlouhé poradenstvi
  - X resocializace
  - X dlekt oměku
  - X finance
  - X rodina
  - X prvobest
  - X svoboda
  - X zclandru
- Prékážky resocializace
- Aspekty práce
- Podpora soc. práce
- Podpora klienta

PŘÍLOHA P VIII: DEFINOVÁNÍ TÉMAT R3

R3

- X X Práce s klienty
- X NP
- X práce
- X finance
- X bezdomovectví
- X podpora klienta
- X začátek
- X X dostupné bydlení
- X závislost na soc. službách
- X samostatnost
- X X dobrovolná spolupráce
- X závislost
- X X přetíženost personálu
- X časový limit
- X X X nedostupnost služeb
- X resocializace
- X rodina
- X svoboda
- X nálepkování

Překážky resocializace

Aspekty práce s klienty

Podpora soc. pracovníků

podpora klienta

PŘÍLOHA P IX: DEFINOVÁNÍ TÉMAT R4

R4

- X Práce s klienty
- X uvědomění sama sebe
- X X vzájemná důvěra
- X X nečekané situace
- X individuální přístup
- X nábilí
- X důvěra
- X aná na charakter
- X bezpečnost
- X X jednat s omezeným časem
- X náhodná péče
- X rodina
- X ústavní péče
- X osobní kontakt
- X spolupráce
- X materiální pomoc
- X veřejný život
- X ubytování
- X práva svobody a soukromí
- X sex
- X možnost volby

Překážky sociální

Aspekty práce

podpora pracovníků

podpora klienta